

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Ως δημιουργός αυτού του κινήματος γνωρίζω τη
σημασία που έχει η *μη βία* για όλη την ανθρωπότητα.
Αυτό το πνεύμα είναι ό,τι σημαντικότερο υπάρχει
στη ζωή.

Μαχάτιμα Γκάντι

ΕΤΟΣ 46ον

ΤΕΥΧΟΣ 246

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

	Σελ.
Αλβέρτον Σβάιτσερ: Η βία και οι ηθικές δυνάμεις	193
Ένας φιλόανθρωπος του καιρού μας	194
Γεωργίου Σιβρη: Οι αιώνες αξίες της ζωής	195
Χαρούλα Εντυχίδου Καλλιαμπέτσου: Ευτυχία, Ποίημα	198
Κωστή Μελισσαρόπουλου: Η μοναδικότης κάθε στιγμής	199
Στέλιου Σπεράντσα: Η μουσική ως θεραπευτικό μέσο	204
Μαχάτμα Γκάντι: Αποσπάσματα από τους λόγους του	209
Από την παράδοση ζωή των μυθολογιών	213
Παύλου Νιρβάνα: “Η διανόηση”	215
Αλέξη Καρρέλ: Η προσευχή	217
Ο πόνος του Διονύσιου Σολωμού για τη λευτεριά της Ελλάδος	224
Αημίτριου Ιωαννίδη: Η φιλοσοφία των Πυθαγορείων	225
Λόγοι σοφοί	229
Νίκου Καζαντζάκη: Θεόδωρος Δοστογιέφσκι.....	231
Camille Flammarion: Εμφανίσεις ψυχών μετά το θάνατο.....	236
Ζερμαίν Μαμαλάκη: Ο Μαίτερλινζ και η μοίρα.....	238
Αλέκας Μαντζουλίνου: Η μητέρα στον αρχαίο κόσμο και τα χριστιανικά χρόνια.	241
Χαράλαμπος Μπάρακλη: Η ευθυμία -Η χαρά.	248
Πρόγραμμα ομιλιών τη Θ.Ε. Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου-Μαρτίου 2002.....	251
Περιεχόμενα έτους 2001	253
Μεταξύ μας	256

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

Βουκουρεστίου 25 Κωδ. Ταχ. 106 71, Αθήνα Τηλ. 362.0702 - 361.0961

e-mail: theosophicalgr@hotmail-com

Διανέμεται δωρεάν εις τα μέλη

Ιδρυτής + ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ιδιοκτησία - Έκδοση: Θεοσοφική Εταιρεία εν Ελλάδι

Διευθυντής: Γεώργιος Σιβρής

Επιμέλεια ύλης: Χαράλαμπος Μπάρακλης

Έτος 46ον, Οκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος 2001, Τεύχος 246

Η βία και οι ηθικές δυνάμεις

Του Αλβέρτου Σβάιτσερ

Στην εποχή μας που η βία, κάτω από το προσωπείο της ψευτιάς, κατέχει το θρόνο του κόσμου, εγώ δεν έπαψα να πιστεύω πως η αλήθεια, η αγάπη, το ειρηνικό πνεύμα, η γλυκύτητα και η καλοσύνη είναι δυνάμεις πολύ ανώτερες από όλες τις άλλες (...)

Κάνουμε πόλεμο για ζητήματα που μπορούν να λυθούν με έκκληση στη λογική. Και κανένας δεν βγαίνει νικητής. Ο πόλεμος προξενεί θάνατο σε εκατομμύρια ανθρώπους και πόνο σε άπειρα ζώα. Γι' αυτό ο κάθε λαός φοβάται τους άλλους και καθένας προξενεί όλεθρο στον αντίπαλο.

Γιούλα Μαρκάκη "Οι δύο μεγάλοι απόστολοι της αγάπης"
(Μ.Γκάντι, Α.Σβάιτσερ), Αθήνα 1968, σελ. 73, 91.

Ένας φιλόανθρωπος του καιρού μας

Ένας απόστολος της αγάπης και της φιλανθρωπίας πέρασε τις προάλλες από την Αθήνα κ'έμεινε εδώ λίγες μέρες. Ο Γάλλος Ραούλ Φολλερώ, που εδώ και τριάντα χρόνια έχει τάξει για σκοπό στη ζωή του τη βελτίωση και την ανακούφιση των χανσενικών όλου του κόσμου. Περιοδεύοντας συνεχώς την υδρόγειο, ο κ. Φολλερώ, που ξεκίνησε από δημοσιογράφος, επεσκέφτηκε σχεδόν όλες τις χώρες κι ανακηρύχτηκε ο προστάτης όλων των λεπρών του κόσμου. Χάρη σ'αυτόν η τελευταία Κυριακή του Ιανουαρίου κάθε χρόνο έχει καθιερωθεί ως παγκόσμιος ημέρα των χανσενικών.

“ Η φιλανθρωπία είν'εκείνη που τελικά θα σώσει τον κόσμο”, τονίζει και πιστεύει ο κ. Φολλερώ, που έχει δώσει χιλιάδες ομιλίες σχεδόν παντού, εξηγώντας πώς η βοήθεια στον πλησίον πρέπει ν'αποτελεί τη βάση της ζωής του ανθρώπου. Ο κ. Φολλερώ τυπώνει και μοιράζει διάφορα φυλλάδια για το σκοπό του και λέγει πώς αν όλος ο κόσμος αντιλαμβανόταν τη χαρά της φιλανθρωπίας και γνώριζε την τραγική κατάσταση των λεπρών, θα ήταν τότε δυνατό να βρεθούν πολύ πιο εύκολα τ'απαιτούμενα χρήματα για την περίθαλψή τους και την ίασή τους, μια και η τρομερή αυτή αρρώστεια θεραπεύεται σήμερα ολοκληρωτικά.

Ο κ. Ραούλ Φολλερώ είναι σήμερα ένας απόστολος της αγάπης για τον πλησίον κ'ένας από τους λίγους φιλανθρώπους που αφιέρωσαν τη ζωή τους σ'ένα τόσο υψηλό ιδανικό.

Γ.Πράτσικας (“Ν.Εστία”, 1961,σελ.262)

ΘΕΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΟΙ ΑΙΩΝΙΕΣ ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Του Γεωργίου Σιβρή Γ.Γ. της Θ.Ε της Ελλάδος

Κάθε σοβαρά σκεπτόμενος άνθρωπος είναι φυσικό να διερωτάται, που βαδίζει σήμερα η ανθρωπότητα. Είναι λογικό ν' ανησυχεί για την συνεχώς αυξανόμενη ένταση της βίας, και για την έξαρση της ανηθικότητας. Ν' ανησυχεί διότι τα ανθρώπινα πάθη και ο τυφλός φανατισμός οξύνονται επικίνδυνα, διότι οι συγκρούσεις μεταξύ των ανθρώπων, των ομάδων και των λαών παίρνουν τρομακτικές και ανεξέλεγκτες διαστάσεις, διότι βλέπει τον οικογενειακό ιστό να διαλύεται και τις ανθρώπινες σχέσεις να έχουν χάσει κάθε στοιχείο ανθρωπιάς. Βλέπει την εγωκεντρικότητα να οδηγεί τους ανθρώπους στην απομόνωση, στην ασυνεννοησία και στην έλλειψη κάθε σημείου επαφής και επικοινωνίας μεταξύ τους. Οι άνθρωποι δίνουν την εντύπωση ότι ομιλούν διαφορετική γλώσσα, και τούτο διότι ο καθένας είναι περιχαρακωμένος πίσω από το δικό του ατομικό συμφέρον, μαστίζεται από τα ψυχολογικά του προβλήματα, και αδιαφορεί τελείως για τον πλησίον του, για τα προβλήματα των συνανθρώπων του.

Το καταστρεπτικό πνεύμα του καταναλωτισμού και του ευδαιμονισμού έχει διεισδύσει απειλητικά, με τη διαφήμιση και την προπαγάνδα στην υποτιθέμενη απαραίτητη οικογενειακή εστία, με αποτέλεσμα να έχει διαταραχθεί εις το έπακρον η οικογενειακή γαλήνη, να αυξάνονται συνεχώς κατά τρόπο τεχνητό οι ανάγκες των ανθρώπων, και να γιγαντώνεται μέσα τους το πολυκέφαλο επιθυμητικό τέρας, η Λερναία Ύδρα της μυθολογίας. Προς ικανοποίηση δε των ορέξεών του, ο άνθρωπος καταφεύγει, αναγκαστικά, στο κυνήγι του πλούτου, και το χρήμα έχει γίνει ο σκοπός της ζωής του· το λατρεύουν και το προσκυνούν όλοι σαν επίγειο θεό και ας είναι όπως αναφέρεται στο "Χρυσό του Ρήνου", η κατάρτα του ανθρώπου.

Πάνω σ' όλα αυτά έχουμε την διαρκώς αυξανόμενη μόλυνση του περιβάλλοντος και την τεράστια οικολογική καταστροφή που προσβάλλουν θανάσιμα τη σωματική υγεία του ανθρώπου, και την ακόμη πιο καταστρεπτική ηχορύπανση, με τους παντός είδους εκ-

κωφαντικούς θορύβους, που απειλούν την ψυχική υγεία του και διαλύουν το νευρικό του σύστημα. Δεν είναι εξάλλου τυχαίο που στην Αμερική σήμερα, στην κατ'εξοχήν καταναλωτική χώρα, κάθε οικογένεια έχει τον δικό της ψυχίατρο. Αυτή είναι η κοινωνία που δημιούργησε ο άνθρωπος μέσα στη δίνη και την παραζάλη της οποίας κινείται και συμπεριφέρεται ο ίδιος, σαν ένα άγριο κυνηγημένο θηρίο, μια κοινωνία ακραίου παραλογισμού και παραφροσύνης που μόνο με κόλαση θα μπορούσε να παρομοιασθεί.

Πολλοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι βρισκόμαστε στα πρόθυρα, αν όχι στην καρδιά, ενός νέου σκοτεινού μεσαίωνα, σε μια φάση της ζωής, κατα την οποία δεσπάζει και κυριαρχεί το “σιδηρούν γένος” που είναι η πιο σκληρή και απάνθρωπη όψη του ανθρώπου, το οποίον πήρε το όνομά του από το φθηνότερο μετάλλευμα, και του οποίου τα κύρια χαρακτηριστικά, όπως λέγει ο Οβίδιος, είναι: “Τα κάθε μορφής εγκλήματα και αδικήματα, τα οποία εξαφανίζουν τη μετριοφροσύνη, την αλήθεια και την αφοσίωση, την θέση τους δε παίρνουν η απιστία, ο δόλος, η απάτη, η βιαιότητα και η εγκληματική απληστία”.

Υπάρχει κανείς καλόπιστος άνθρωπος που να αμφιβάλλει ή να αμφισβητεί ότι αυτά είναι τα κύρια χαρακτηριστικά στη συμπεριφορά και τη διαγωγή του σημερινού ανθρώπου; Το “σιδηρούν γένος” είναι το κατώτερο επίπεδο κατάπτωσης του ανθρώπου, που συνδέεται με τα άγρια πάθη και τα ζωώδη ένστικτα του πρωτογονισμού. Και αυτό, όπως λέγει ο Βοήθιος αποτελεί ανατροπή της φυσικής τάξης διότι, ενώ ο άνθρωπος έχει πλασθεί κατ'εικόνα και ομοίωση του Θεού, και έχει προικισθεί με θεϊκές ιδιότητες και αρετές, ενώ θέλημα του Δημιουργού είναι ο άνθρωπος Αδάμ να εξουσιάζει πάντα τα ζώα, τα κινούμενα επί της γης, έχει υποβιβασεί τον εαυτόν του στο κατώτερο σημείον όλων, και έχει βυθιστεί πιο κάτω και από τα κτήνη.

Αποτέλεσμα αυτής της κατάπτωσης, όπως λέγει ο Πλούταρχος, είναι να έχει αποκοπεί ο άνθρωπος από το “Χρυσούν γένος” των θεών και να έχει προσκολληθεί στο “Σιδηρούν γένος” των τεράτων, και αυτό έχει σαν συνέπεια να στερηθεί τις ευλογίες του Θεού, όπως είναι η Αγάπη, η Ειρήνη, η Δικαιοσύνη, κ.ά. πολλές και να προσπορίζεται τις κατάρες του “Σιδηρού γένους”, όπως είναι το μίσος, ο πόλεμος, η αδικία, κ.ά. συναφή. Περί αυτού ο Πλάτων λέγει ότι, “ο άνθρωπος από υπερβολική ηλιθιότητα και ανοησία γίνεται όμοιος με τον “αντίθεον” που είναι ο αθλιότατος και ανόμοιος με το θείον, που είναι το ευτυχέστατον”.

Με το ίδιο ακριβώς σκεπτικό υποστηρίζει και ο Κρισναμούρτι, ότι “χωρίς την άμεση εμπειρία της Αλήθειας και του Θεού, ο

άνθρωπος δε μπορεί να ζήσει ειρηνικά και ευτυχισμένα”. Λέει επίσης, ότι “οι καταστροφές και η αθλιότητα έρχονται όταν οι πρόσκαιρες αισθησιακές αξίες δεσπόζουν της αιωνίου αξίας. Καταπίεση και εκμετάλλευση, επιθετικότητα και οικονομική ασπλαχνία, είναι το αναπόφευκτο επακόλουθο, όταν έχουμε χάσει την Αλήθεια. Όταν η Αλήθεια χάνεται και δεν αναζητείται, υπάρχει διάσπαση και ο άνθρωπος θα στρέφεται εναντίον του ανθρώπου. Ο κάθε άνθρωπος είναι υπεύθυνος για τη ζωή του και θα πρέπει ο ίδιος να ανακαλύψει και να βιώσει την Αλήθεια, στην οποία και μόνον υπάρχει χαρά, γαλήνη και ύψιστη σοφία”.

Αγνοούντες αυτή την πραγματικότητα, οι ισχυροί του κόσμου προσπαθούν να αντιμετωπίσουν την επιθετικότητα του πλήθους με κατασταλτικά μέτρα. Ματαιοπονούν όμως, διότι, όπως αναφέρεται στη Νταμμαπάντα του Βούδα, “το μίσος δεν πατάσσεται ποτέ με το μίσος, το μίσος σταματάει με την αγάπη, αυτός είναι ένας πανάρχαιος κανόνας”. Η Αγάπη όμως, όπως λέει ο Ιωάννης, “είναι εκ του Θεού και πας όστις αγαπά, εκ του Θεού εγεννήθη και γνωρίζει τον Θεόν”.

Πριν από 60 περίπου χρόνια, όταν η εκβιομηχάνιση ευρίσκετο ακόμη στα σπάργανά της, ο Κρισναμούρτι, είχε κάνει την εξής προφητική θα λέγαμε, διαπίστωση: “Θεωρώ ότι η απλή εκβιομηχάνιση δεν είναι μια λύση για το ανθρώπινο πρόβλημα με τις συγχρούσεις και θλίψεις του. Η απλή εκβιομηχάνιση ενθαρρύνει τις αισθησιακές αξίες, δηλαδή, μεγαλύτερες και καλύτερες κατοικίες, μεγαλύτερα και καλύτερα αυτοκίνητα, διασκέδασεις, γλέντια και όλα τα επίλοιπα. Εξωτερικές και παροδικές αξίες, παίρνουν την πρωτοκαθεδρία πάνω από την αιώνια αξία. Η εκβιομηχάνιση και η μηχανή υπάρχουν, δεν μπορούμε να τα εξαφανίσουμε. Παίρνουν όμως τη σωστή τους θέση, μόνον όταν ο άνθρωπος, δεν εξαρτάται για την ευτυχία του από τα πράγματα, μόνον όταν καλλιεργεί τον εσωτερικό πλούτο, όταν καλλιεργεί τους ακατάλυτους θησαυρούς της πραγματικότητας. Χωρίς αυτά, η απλή εκβιομηχάνιση φέρνει ανείπωτη φρίκη. Με τους εσωτερικούς αυτούς θησαυρούς, η εκβιομηχάνιση έχει τη σημασία της”.

Η Θεοσοφική εταιρία, με τη διδασκαλία της έχει σαν πρωταρχικό σκοπό, να βοηθήσει τους ανθρώπους να συνειδητοποιήσουν τους κινδύνους και τις καταστρεπτικές συνέπειες που συνεπάγεται η τυφλή προσκόλληση στον υλιστικό τρόπο ζωής και τους παροτρύνει να στραφούν προς τις αιώνιες πνευματικές αξίες, με την πεποίθηση ότι μόνον εκεί μπορούν να βρουν τη λύση τους όλα τα χρονίζοντα ανθρώπινα προβλήματα.

ΕΥΤΥΧΙΑ

Ευτυχία....
 Σε γύρεψα παντού,
 Στα πλούτη,
 Στη δόξα,
 Στην ομορφιά,
 Στον έρωτα.
 Και σε βρήκα
 Σ' ένα περιστέρι που τρώει στη φούχτα μου,
 Σ' ένα παιδικό χαμόγελο,
 Σ' ένα βλέμμα ευγνωμοσύνης αρρώστου,
 Σ' ένα φιλί αγάπης αληθινής.

Χαρούλα Ευτυχίδου Καλλιαμπέτσου
 ("Ν.Εστία", 1/4/1981)

Να μη περιορισθεί η βοήθεια του ανθρώπου μονάχα στον άνθρωπο, μα σε κάθε δημιουργήμα που ζει και αναπνέει, γιατί ανάμεσά μας υπάρχει ένας μυστηριώδης και ακατάλυτος δεσμός. Και είναι αυτός ο δεσμός που μας κάνει να επικοινωνούμε με το παγκόσμιο Πνεύμα.

Αλβέρτος Σβάϊτσερ (Από το βιβλίο της Γ.Μαρκάκη, "Οι δύο μεγάλοι απόστολοι της αγάπης, Μ. Γκάντι- Α.Σβάϊτσερ" Αθήνα 1968, σελ.100)

Φιλοσοφία και ζωή

Η ΜΟΝΑΔΙΚΟΤΗΣ ΚΑΘΕ ΣΤΙΓΜΗΣ

Του αείμνηστου Κωστή Μελισσαρόπουλου

Ο ΕΦΕΣΙΟΣ φιλόσοφος Ηράκλειτος (544-484 π.Χ.) θεωρείται ένας από τους βαθύτερους φιλοσόφους, αντλήσας τις φιλοσοφικές του ιδέες από τις διδασκαλίες των Ελευσινίων και των Ορφικών Μυστηρίων. Έγγραψε βιβλίο "Περί Φύσεως", εις το οποίον χρησιμοποιεί ιερατικές φράσεις, πλούσιες σε εικόνες, βραχύλογες και σκοτεινές σαν χρησμούς Μαντείου, ονομασθείς γι' αυτό "Ηράκλειτος ο σκοτεινός". Λέγεται ότι ο Σωκράτης όταν edιάβασε το βιβλίο του είπε: "Όσα εννόησα είναι εξαιρετα. Υποθέτω το ίδιο να συμβαίνει και για όσα δεν εννόησα". Εν τούτοις ο Ηράκλειτος μας έχει δώσει ωραιότατα και σαφέστατα κείμενα. "Κόσμον τόνδε, τον αυτόν απάντων, ούτε τις θεών, ούτε ανθρώπων εποίησεν· αλλ'ήν αεί και έστι και έσται, πύρ αείζων". Το γνωστότερο από τα αποφθέγματα του είναι το περίφημο "πάντα ρεί". Θεωρεί ο Ηράκλειτος τον κόσμο σαν ενιαίον Όλον, το οποίον ούτε γεννήθηκε, ούτε θα πεθάνη, αλλά βρίσκεται σε διαρκή ροή, σε αδιάκοπη εναλλαγή μορφών. Το κάθε τί αλλάζει, περνάει από διαφορετικές καταστάσεις, μεταβάλλεται. "Πάντα χωρεί και ουδέν μένει". Δεν είναι δυνατόν -λέγει- να μπει κανείς δυο φορές στον ίδιο ποταμό, γιατί τα νερά του συνεχώς αλλάζουν.

Πρώτος, λοιπόν, ο Ηράκλειτος μας υποδεικνύει ότι η κάθε στιγμή στη ζωή του ανθρώπου είναι μοναδική, ότι δεν έχει την όμοιά της, ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει μια δεύτερη στιγμή ίδια με την πρώτη, διότι εν τω μεταξύ πολλά έχουν αλλάξει.

Ας προσέξουμε αυτή την άποψη, όχι μόνον από θεωρητικής πλευράς, αλλά κυρίως από πλευράς του πρακτικού βίου, της διαγωγής του ανθρώπου στην καθημερινή του ζωή. Διότι καμιά φιλοσοφική ιδέα δεν έχει ουσιώδη αξία για τον άνθρωπο, άν δεν έχει επίδραση στην καθημερινή διαγωγή του, στην επαφή του και στις

σχέσεις του με τους συνανθρώπους.

Δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν δυο ίδιες στιγμές στη ζωή του ανθρώπου, διότι εν τω μεταξύ όχι μόνον το περιβάλλον έχει αλλάξει, αλλά και ο ίδιος ο άνθρωπος έχει μεταβληθεί. Το περιβάλλον έχει αλλάξει. Άλλες εξωτερικές συνθήκες, άλλες αντικειμενικές καταστάσεις, άλλες ατμοσφαιρικές και μετεωρολογικές επιδράσεις, ακόμη και άλλες αστρολογικές επιρροές. Αλλά και ο ίδιος ο άνθρωπος έχει μεταβληθεί. Το φυσικό του σώμα και η φυσική του διάθεση μεταβάλλονται συνεχώς. Οι επιθυμίες, οι συγκινήσεις, οι τάσεις, οι σκέψεις, οι ιδέες, η ψυχολογία, η νοοτροπία, όλα συνεχώς μεταβάλλονται. Η μεταβολή δεν υποπίπτει εύκολα στην αντίληψη, διότι είναι συνεχής, καθίσταται όμως σαφώς αισθητή όταν συγκριθούν δύο σχετικά απομακρυσμένες χρονικές καταστάσεις.

Πώς είναι, λοιπόν, δυνατόν να υπάρξουν δυο ίδιες στιγμές στη ζωή του ανθρώπου; Δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν δύο καθ'όλα όμοιοι άνθρωποι. Πώς είναι, λοιπόν, δυνατόν με ελαφρά τη συνείδηση να λέμε “Ας αναβάλλουμε για μια άλλη φορά”; Είναι δυνατόν να υπάρξει μια ίδια “άλλη φορά”; Πρέπει να ζήσης την κάθε στιγμή της ζωής, διότι η στιγμή φεύγει ανεπανόρθωτα. Δεν μπαίνουν δύο φορές στο ίδιο ποτάμι, ούτε κολυμπάνε στα ίδια νερά. Άν δεν μπής μια στιγμή που σου παρουσιάστηκε ευκαιρία, δεν μπορείς να μπής μια άλλη στιγμή. Δεν θα είναι το ίδιο ποτάμι. Άν δεν ενεργήσεις αυτή τη στιγμή κατ'αυτόν τον τρόπον, δεν μπορείς να ενεργήσεις μια άλλη στιγμή, διότι όλα θα έχουν αλλάξει, δεν θα ξαναυπάρξουν οι ίδιες ακριβώς περιστάσεις, και σύ ο ίδιος δεν θα είσαι ο ίδιος όπως ήσουν εκείνη τη μοναδική στιγμή. Δεν είναι δυνατόν να αισθανθείς, δεν είναι δυνατόν να σκεφθείς δυο φορές κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπον. Μπορείς να αντιγράψεις, αλλά η αντιγραφή δεν είναι πρωτότυπη εργασία. Το αντίγραφο δεν μπορεί ποτέ να είναι ίδιο με το πρωτότυπο.

Όλα μεταβάλλονται. “Πάντα χωρεί και ουδέν μένει”. Όλα αλλάζουν. Γεωλογικά μεταβολαί, τεχνικά μεταβολαί. Οι αρχαίοι Ναοί πέφτουν σε ερείπια. Τα σημερινά μνημεία θα είναι τα ερείπια του μέλλοντος. Ανάμεσα στη γενική αλλαγή του περιβάλλοντος, τι θεωρείται το πιο σταθερό; Η απάντηση είναι εύκολη και δεν επιδέχεται αμφισβήτηση. Το πιο σταθερό φαινόμενο, ανάμε-

σα στο διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, είναι ηγωνιώδης απόστασις των απλανών αστερών. Κοιτάζοντας τον αστεροσπαρμένον ουρανό, βλέπουμε αναλλοίωτους τους αγαπημένους μας αστερισμούς. Χιλιάδες χρόνια ήσαν ίδιοι. Χιλιάδες χρόνια θα είναι ίδιοι. Έτσι τους έβλεπαν οι Χαλδαίοι, οι Φοίνικες, οι Αχαιοί. Έτσι θα τους βλέπουν οι μακρινοί μας απόγονοι, εάν εξακολουθούν να ζούν επάνω στην επιφάνεια της Γης και βλέπουν τα άστρα (διότι κίνδυνος είναι να ζούν στα έγκατα της Γής, πρωτόγονοι ή μηχανικώς “εξελιγμένοι”). Η μεγάλη Άρκτος, η μικρά Άρκτος, ο Ωρίων, ο Κύκνος, ο Τοξότης, ο Σκορπιός, ο Νότιος σταυρός (αόρατος στο δικό μας βορεινό ημισφαίριο), οι Δίδυμοι, ο Κύων, αι Πλειάδες και όλα τα άλλα ανεκτίμητα στολίδια του νυκτερινού ουράνιου θόλου είναι αμετάβλητα στις μεταξύ τους αποστάσεις. Και όμως... τίποτε δεν μεταβάλλεται με τόση ιλιγγιώδη ταχύτητα, όσο οι μεταξύ των αποστάσεις των αστερών του ιδίου αστερισμού. Απομακρύνονται- ή πλησιάζουν- ο ένας από τον άλλον με αφάνταστη ταχύτητα, αλλά η τρομακτική τους απόσταση από το ηλιακό μας σύστημα δεν μας αφήνει να αντιληφθούμε τις μεταβολές των αστερισμών, που τους βλέπουμε πλανερά αμετάβλητους, στην κορυφή μια πλασματικής και ανύπαρκτης σταθερότητας. Πώς τα φαινόμενα εξαπατούν...

Ας δούμε τώρα τι λέγει ένας φιλόσοφος του καιρού μας, ο Κρισναμούρτι. Μερικοί μπορεί να τα θεωρήσουν άσχετα προς το θέμα μας, άλλοι όχι.

“Για να επιτύχετε την απολύτρωση πρέπει να βρίσκεσθε σε διαρκή επανάσταση. Η σημερινή ημέρα πρέπει να διαφέρει από τη χθεσινή. Οι ιδέες σας πρέπει ν’αναπτύσσονται από ημέρα σε ημέρα”.

“Θα μπορέσετε να γνωρίσετε τη διαρκή ευτυχία, αν-κατανοώντας το νεκρό βάρος και την τυραννία του παρελθόντος- έχετε την ισχυρή απόφαση ν’αλλάξετε το εαυτό σας σήμερα”.

“Η αιωνιότης είναι η βαθιά ενατένιση του παρόντος. Αν έχετε την ικανότητα να εννοήτε το παρόν σε όλη τη σημασία του, με όλο τον πλούτο του, με την πληρότητά του, τότε έχετε κατανοήσει όλον τον χρόνον”.

“Να ζητε ολοκληρωτικά στο παρόν. Ο χρόνος είναι μια πλά-

νη. Το σύνολο της υπάρξεως περιέχεται σε ένα και μόνο δευτερόλεπτο βαθιάς κατανόησης”.

“Μονάχα με την πληρότητα της ζωής μέσα στο παρόν θα βρήτε την αθανασία. Εκείνο που έχει σημασία δεν είναι η εξέταση του μετά θάνατον, αλλά το να ζή κανείς πλήρως και τελείως στο παρόν”.

Είναι η αλλαγή χρήσιμη; Μά αν δεν υπήρχε αλλαγή, δεν θα υπήρχε εξέλιξις. Θα υπήρχε το τέλμα της στασιμότητας. Η αλλαγή είναι παράγων της εξελίξεως. Είναι ανανέωσις. Είναι, όχι η ανύπαρκτη στατική, αλλά η δυναμική αιωνιότης. Κάτω από την πίεση του Νόμου της εξελίξεως όλα αλλάζουν. Ο ανόητος ανθίσταται στο κύμα της εξελίξεως και συντρίβεται κάτω από την πίεση της ακαταμάχητης δύναμής του. Ο νουνεχής συμβαδίζει με την εξέλιξη, συμπορευόμενος εν αρμονία προς αυτή. Ο σοφός προηγείται της εξελίξεως, τελών εν γνώσει των φυσικών νόμων που υπαγορεύουν την πορεία της. Να μή κάνουμε όμως το λάθος να νομίσουμε για εξέλιξη εκείνο που δεν είναι, παρά η λεγόμενη “μόδα”. Η μόδα δεν είναι εξέλιξη. Είναι πιθηκισμός. Είναι παθητική συμμόρφωση με το γειτονικό. Δεν είναι δημιουργική αλλαγή, δεν είναι ανανέωση. Οι μισοπεθαμένοι άνθρωποι φοβούνται την αλλαγή και συμμορφώνονται με το γειτονικό. Οι ζωντανοί επιθυμούν και προκαλούν τη δημιουργική αλλαγή.

Ο Δρ. Αραντέιλ γράφει: “Μην αφήσετε κανένα να πεί ότι δεν μπορεί να αλλάξει. Ότι δεν έχει τίποτε να αλλάξει. Ότι δεν είναι τώρα καιρός για αλλαγή. Ότι δεν ωφελεί η αλλαγή. Ότι είναι πολύ ηλικιωμένος για αλλαγή. Ότι φοβάται να αλλάξει. Αν δεν αλλάζετε, τότε πάτε προς τα πίσω. Εάν δεν βρίσκετε τίποτε να αλλάξετε, τότε δεν γνωρίζετε τον εαυτόν σας. Εάν δεν είναι τώρα καιρός για αλλαγή, τότε δεν θα είναι ποτέ. Εάν δεν βλέπετε καλό στην αλλαγή, τότε δεν περιμένετε τίποτε καλό από τη ζωή. Εάν φοβάστε να αλλάξετε, τότε φοβάστε ν’αναπτυχθήτε”.

Ας επανέλθουμε στο θέμα της μοναδικότητας κάθε στιγμής. Είπαμε ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν δύο “ίδιες” στιγμές. Πρέπει, τάχα, να λυπώμαστε γι’αυτό; Όχι βέβαια, εκτός αν είμαστε ερασταί της στασιμότητος. Κρίμα που δεν εχρησιμοποίησαμε την κάθε στιγμή. Κρίμα που την αφήσαμε να πάει χαμένη. Αλλά

δεν ωφελεί να στεκώμαστε στο παρελθόν και να κλαίμε τις χαμένες ευκαιρίες. Η ζωή προχωρεί. Όποιος σταματάει αποκόπτεται απ' αυτήν. Οι στιγμές δεν είναι ίδιες. Διαδέχεται η μία την άλλη. Άς αφήσουμε αποφασιστικά εκείνες που πέρασαν. Άς μη αναβάλουμε την κατανόηση και τη δράση, περιμένοντας εκείνες που θα έλθουν. Άς ζήσουμε κατά τον πληρέστερο τρόπο εκείνες που τώρα περνούμε. Άς νιώσουμε τη ζωντάνια και την ωραιότητα, άς νιώσουμε τη μοναδικότητα της κάθε στιγμής της ζωής μας.

Η ζωή δεν μας περιμένει. Άς συντονισθούμε με το ρυθμό της, που δεν είναι ποτέ στατικός. Η κάθε στιγμή είναι μοναδική. Άς τη νιώσουμε, άς τη ζήσουμε, άς τη χαρούμε.

Αθάνατη είναι η ψυχή

(...)

μέσα στον κόσμο οδοιπορεί

και με νέα μορφή προχωρεί.

Εγώ ο ίδιος, όσο μπορώ να γνωρίζω,

στη Ρώμη κάποτε ήμουν ο Κάσσιος,

δίχως αμφιβολία ο Γουλιέλμος Τέλλος στην Ελβετία

κ' ύστερα στο Παρίσι ο Κάμιλλος Ντεμουλέν...

Santor Petofi (1823-1849, Εθνικός ποιητής του Ούγγρων)

Η ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΩΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΜΕΣΟ

Υπό τον Στέλιου Σπεράντσα (1888-1962)

Λογοτέχνη, ιατρού, καθηγητή του Πανεπιστημίου

(Διατηρούμε τη γλώσσα και την ορθογραφία του αρθρογράφου)

Γνωστόν, ότι ο θεός της Ιατρικής Ασκληπιός είχε πατέρα τον μουσηγέτην Απόλλωνα. Η στενή αυτή συγγένεια της ιατρικής του σώματος προς την της ψυχής δεν απαντάται μόνον εν τη μυθολογία. Εις πάσας τα εποχάς η τέχνη του θεραπεύειν εθεώρησε την μουσικήν ως σημαντικόν θεραπευτικόν παράγοντα, τον οποίον θα ηδύνατο να χρησιμοποιήσει επωφελώς δια την ανακούφισιν του τε φυσικού και του ηθικού άλγους. Επό του θέματος τούτου πολλάί εγένοντο μελέται έκπαλαι, αλλά σαφείς έρευναι ήρχισαν να γίνωνται κυρίως από του τέλους του 1ου και των αρχών του 19ου αιώ- νος, ότε ήρξαντο δημοσιευόμεναι και σοβαρώτεραι περί τούτου επιστημονικαί εργασίαι (...)

Ως εκ των στενών σχέσεων, αίτινες συνδέουν τα ψυχικάς προς τας φυσικάς λειτουργίας του οργανισμού, επιτρέπεται να σκεφθεί τις ευλόγως ότι η μουσική, η ασκούσα επό του ψυχισμού ισχυράν και αξιοσημείωτον επίδρασιν, δύναται δια της αυτής οδού να τροποποιήσει εν τινι μέτρω και τας φυσικάς λειτουργίας. Παράδειγμα τοιούτον παρέχει η μουσική κατά τας ώρας των γευμάτων. Πληροί αυτή τα κενά της συνομιλίας, αποδίδωκει τας επιπόνους σκέψεις και διαθέτει ευαρέστως εις τρόπον άκρως ευνοούντα και την όρεξιν και την πεπτικήν λειτουργίαν.

Ήδη από των νεφελωδών αιώνων της ανθρωπότητας η μουσική ήτο η μαγική δύναμις από την οποίαν ο πρωτόγονος άνθρωπος

εξήτει το υπερούσιον θαύμα. Ἦτο η μεγάλη ηθική δύναμις του παντός. Οι άγριοι των ασιατικών φυλών ειχον ειδικά άσματα, δι'ών εξώρκιζον τας αγνώστους εχθρικάς δυνάμεις της φύσεως, τας θεομηνίας, τας καταιγίδας, αλλά και τα θηρία των δρυμών και τα πονηρά πνεύματα. Παρ'αυτοίς η μουσική, η θρησκεία και η ιατρική ευρίσκοντο εις στενήν προς αλλήλας σχέσιν.

Την αρχαιοτέραν αναμφιβόλως ένδειξιν της θεραπευτικής δυνάμεως της μουσικής ευρίσκομεν εν τη Βίβλῳ. Παρά τοις Εβραίοις η μουσική εθεωρείτο ικανή ν'απομακρύνη τα πονηρά πνεύματα. Ο πρώτος αυτών βασιλεύς Σαούλ κατετρώχετο υπό παροξυσμών μελαγχολίας, ήν απέδιδεν εις τας επεμβάσεις των πνευμάτων των πονηρών. Πληροφορηθείς δ'ότι ο νεαρός αρπιστής Δαυίδ ήτο ικανός δια της τέχνης του ν'αποδιώκη ταύτα, εκάλεσεν αυτόν παρ'αυτώ. “Και ελάμβανε Δαυίδ την κινύραν και έψαλλεν εν τη χειρί αυτού και ανέψυχε Σαούλ... Και αγαθόν ήν αυτώ και αφίστατο απ'αυτού το πνεύμα το πονηρόν (Κριτών κεφ. Δ').

Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούντες την μουσική ώς έχουσαν θείαν την προέλευσιν, δεν ήτο δυνατόν να παραγνωρίσουν την αγαθήν αυτής επί της ψυχής και σώματος επίδρασιν. Σοφός της ελληνικής μουσικής μελετητής έγγραφέ ποτε: “Η μουσική δια τους Έλληνας ήτο τεμάχιον του ουρανού κατερχόμενον ίν'ανυψώση αυτούς υπέρ την περιωρισμένη ανθρώπινην υπόστασιν. Επαρηγόρει την θλίψιν, παρεθάρρυνεν έν τω πολέμῳ, παρώτρυνε προς εργασίαν και εξήπτε τον ποιητικόν ενθουσιασμόν”(...

Καθ' Όμηρον, ο Αχιλλεύς επραΐνετο εκ της προς τον Αγαμέμνονα οργής του δια της φόρμιγγος. Οι υιοί δε του Αυτολύκου, θεραπεύοντες τον Οδυσσέα τραυματισθέντα υπό αγριοχοίρου, εσταμάτησαν την αιμορραγίαν δια της μουσικής.

Ο Λέσβιος μουσικός και ποιητής Τέρπανδρος, φημισθείς δια τας ωδάς του, εκλήθη, εντολή του Μαντείου, εις Σπάρτην, ίνα δια των ωδών πραΐνη τα εν εξάψει πολιτικά πάθη. Όντως δε κατώρθωσε δια της μουσικής ν'αποδώσει την γαλήνην εις την πόλιν (...)

Ο Πυθαγόρας, διδάσκων ότι τα ουράνια σώματα κινούνται κατά τους νόμους του μουσικού ρυθμού, είσπευεν ότι δια καταλλήλου μουσικής ήτο δυνατόν να θεραπεύονται και ασθένειαι του σώματος.

Ο Πίνδαρος εις τας αθανάτους ωδάς του ψάλλει τας θαυμα-

σίας θεραπείας, τας επιτυγχανομένας εν τοις Ασκληπιείοις δια των πλήρων μελωδίας ασμάτων. Εις το Ασκληπιείον Επιδαύρου, καθ'ωρισμένην στιγμήν, ο άρρωστος μετεφέρετο εις την μυστηριώδη κυκλοτερή οικοδομήν της θόλου. Πρὸ της εισόδου ταύτης ετελούντο θυσίαι, μεθ'άς ο εν τελεία εκστάσει διατελών άρρωστος, ωδηγείτο εντός της μεγαλοπρεπούς και καλλιτεχνικώς ειργασμένης ταύτης αιθούσης. Γλυκυτάτη υμνωδία ηκούετο τότε ψαλλομένη εν χορῳ, ο δε περίφημος παιάν του Ασκληπιού αντήχει ηδένως υπό την μυστηριώδη σιγήν της θόλου. Εξύμνει ούτος ενθουσιωδώς τα ποικίλα θαύματα του θεραπευτικού θεού, του προστάτου των ανθρώπων. (Βλ. Καββαδ. Ιερ. Επιδαύρου, σελ. 211).

Ο Δημόκριτος λέγει ότι ο ήχος του αυλού εις πολλάς νόσους είναι ίαμα θαυμάσιον. Έν τη “Πολιτεία” του ο θεός Πλάτων εκφέρει την γνώμην ότι το χρηστόν σώμα δεν καθιστά δια της αρετής του την ψυχήν αγαθή, αλλά τουναντίον η αγαθή ψυχή δια της αρετής της καθιστά το σώμα όσον το δυνατόν καλύτερον. Εκ τούτου προκύπτει ως επακόλουθον ότι η μουσική, αποβλέπουσα εις την ρύθμισιν της ψυχής, επιδρά δια ταύτης επωφελώς και επί του σώματος.

Εις δε του “Νόμους” του ο Πλάτων ομιλεί περί καταβαυκαλήσεων ή βαυκαλημάτων, δι' ών κατακοιμίζονται τα δυσυπνούντα παιδιά. Είναι δε ταύτα τα γνωστά “νανουρίσματα”, χαριέστατα και πλήρη τρυφερότητος ασμάτια, δι'ών αι μητέρες με γλυκείαν και ήρεμον μελωδιάν νανουρίζουν τα νεογνά των και εις τα οποία εμφανίζεται ολόκληρος ή τρυφερά στοργή της μητρικής καρδιάς. Τοιαύτα μέλη, αδόμενα ή εκτελούμενα δια μουσικού οργάνου, φέρουν τον ύπνον και εις ενήλικας, ως γνωστόν.

Ο Αριστοτέλης εις τα “Προβλήματά” του λέγει ότι οι λυπούμενοι ή οι χαίροντες επιθυμούν ν'ακούουν μουσική, ίνα οι μεν ολιγότερον λυπώνται, οι δε μάλλον χαίρουν (...)

Τώ 1892 ο Άγγλος ιατρός Χούντερ, του νοσοκομείου Έλενσμπουργκ, εν τη αιθούση ασθενών ετοποθέτησε κλειδοκύμβαλον και υπέβαλεν ασθενείς τινας εις ακρόασιν φωνητικής και οργανικής μουσικής, ειδικώς εκλεγείσης. Κατά την έκθεσιν δ'αυτού “εις τινας περιπτώσεις η κατάπαυσις ή τουλάχιστον η μείωσις των αλλαγών υπήρξε σαφειστάτη(...)

Γάλλος ιατρός, ο Φουριέ Περσαί, εθεράπευσε τον υιόν του,

κατατρυχόμενον από άλγη και εξαντλητικής αϋπνίας δια των ήχων του αυλού (...)

Πάντες οι εις Νοσοκομεία συχνάζοντες κατά τους πολέμους ή μετ'αυτούς ηδυνήθησαν ν'αντιληφθούν πόσον ευεργετικώς διασκεδαστική είναι δια τους πάσχοντες η μουσική οπωσδήποτε προσφερομένη, πόσον δε κατευνάζει αύτη τας οδύνας, αναστηλώνει το ηθικόν και εμψυχώνει τας ελπίδας προς την ταχείαν ίασιν και την απαλλαγήν από των δεινών. Αλλά και ιατροί των μεγάλων λουτροπόλεων και των σταθμών ιαματικών υδάτων γνωρίζουν οποία η δύναμις των συναυλιών επί των υπό θεραπείαν αρρώστων των (...)

Ο Νταζιέλ επεχείρησε σειράν πειραματισμών επί τε του ανθρώπου και του ζώου, προς τον σκοπόν να καθορίσει τον μηχανισμόν επιδράσεως της μουσικής επι φυσιολογικώς εχόντων ατόμων. Κατέληξε δ'εις τα εξής συμπεράσματα:

1) Παρά τε τω ανθρώπω και τω ζώω η μουσική δρᾷ επί της κυκλοφορίας του αίματος.

2) Η τάσις του αίματος υψούται ή καταπίπτει εις τινας περιπτώσεις.

3) Οι μουσικοί ήχοι προκαλούν εν γένει επιτάχυνσιν των καρδιακών παλμών.

4) Αι αναπνευστικάί κινήσεις επηρεάζονται γενικώς καθ'όν τρόπον και η κυκλοφορία του αίματος.

5) Η αρτηριακή τάσις μεταβάλλεται, μεταβαλλομένων και του ύψους, της ισχύος και της χροιάς των ήχων.

Τα πειράματα ταύτα εγένοντο εν τω Πανεπιστημίω του Κάνσας, αι δε παρατηρήσεις εδημοσιεύθησαν εν τη Αμερικανική Εφημερίδι Φυσιολογίας. Οι ιατροί της Αμερικής και της Ευρώπης εγκύψαντες εις το ζήτημα τούτο, αφιέρωσαν ικανάς εργασίας ών συμπεράσματά τινα παραθέτομεν ενταύθα: "Το άλγος είναι ιδιαιτέρα κατάστασις του αισθητικού κέντρου συνδεομένη προς δυσάρεστον αίσθημα,, αναγόμενον εις ειδικήν διέγερσιν κεντρικής ή περιφερικής φύσεως. Η μουσική είναι ωσαύτως μουσική διέγερσις, περιφερικής φύσεως, ήτις φθάνει εις το αισθητικόν κέντρον δι'άλλης οδού, παράγουσα ευάρεστον αίσθημα. Τα δύο ταύτα αισθήματα παλαίουν εν τη συνειδήσει μέχρις επικρατήσεως του ετέρου, μη δυνάμενα να συνυπάρχουν εν αυτή. Αν το ευάρεστον αίσθημα

επικρατήσει, το άλλο καταπαύεται. Επειδή δε δεν είναι δυνατόν πάντοτε να υπάρχει απόλυτος ισότης μεταξύ των δύο διαφόρων αισθητικών καταστάσεων, η μουσική δεν είναι πάντοτε εις θέσιν να εξουδετερώνει το άλγος. Αι αυταί παρατηρήσεις εφαρμόζονται και εις την αϋπνίαν, την οφειλομένην εις την συνεχή δέγερσιν της συνειδήσεως. Η μουσική, ασκούσα αντιδιέγερσιν επί του ενδιαφερόμενου συστήματος, εξουδετερώνει την υφισταμένην διέγερσιν και επιτρέπει την επέλευσιν του ύπνου”.

Εξ’άλλου, δυνάμεθα να παραδεχθώμεν ότι το ανθρώπινον σώμα τίθεται εις δόνησιν εν συγχρονισμῷ προς την μουσική, ως συμβαίνει και επί των αψύχων πραγμάτων.

Περιπτώσεις τινές ψυχικής διεγέρσεως ανταποκρίνονται προς τους υψηλούς τόνους της μουσικής κλίμακος, ως και καταστάσεις τινές καταπτώσεως ανταποκρίνονται προς τους βαθείς τόνους.

Η φυσική επίδρασις της μουσικής οφείλεται εις την αντανάκλασιν αυτής εκ του εγκεφάλου εις το συμπαθητικόν νευρικόν σύστημα, όπερ διέπει την λειτουργία των ιστών και των σπλάγχνων και ρυθμίζει την φυσική ζωήν. Ούτω δύναται να ερμηνευθεί η επιρροή της μουσικής επί της θρέψεως, της πέψεως, του γενετησί- ου αισθήματος, της οργανικής ισορροπίας.

Άς σημειωθεί και το περίεργον τούτο ότι Αμερικανός ιατρός, ο Ρ.Σάουφλερ, ίδρυσεν ολόκληρον μουσικόν θεραπευτικόν σύστημα καθ’ό προς έκαστον νόσημα αντιστοιχεί τεμάχιον ωρισμένης μουσικής, αποτελούν το οικείον θεραπευτικόν μέσον (...)

(“Ηλιος”, εγκυκλ. επιθεώρηση, 1946, σελ. 217)

ΜΑΧΑΤΜΑ ΓΚΑΝΤΙ

Μια θρυλική μορφή

Ο Μαχάτμα Γκάντι (1869-1948), υπήρξε Ινδός ηγέτης, πολιτικός και φιλόσοφος, πρωτεργάτης της ανεξαρτησίας των Ινδιών και μία από τις μεγαλύτερες ηθικές και πνευματικές μορφές της ιστορίας. Υπήρξε ακόμα ο εμπνευστής της μ ή β ί α ς , που είναι η ατομική αλλά και η μαζική παθητική αντίσταση την οποία ο ίδιος εφάρμοσε στον αγώνα του για την απελευθέρωση της χώρας του από την βρετανική αποικιακή κατοχή.

Εκτός από το μεγάλο αυτό έργο του, περιήρχετο τη χώρα του και κήρυττε ότι δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των ανθρώπων, δηλαδή προνομιούχοι και δυναστευόμενοι, ευγενείς και κατώτερες φυλές, αλλά μόνο άνθρωποι που πρέπει να ζούν μεταξύ τους ως αδελφοί.

Ο Γκάντι δεν ήταν μόνο μύθος και σύμβολο για την Ινδία. Υπήρξε και είναι σύμβολο για τον κόσμο ολόκληρο.

Από τους λόγους του.

Όλες οι θρησκείες είναι διαφορετικοί δρόμοι που κατευθύνονται στον ίδιο στόχο. Όλες στηρίζονται στους ίδιους ηθικούς νόμους. Η θρησκευτική ηθική μου απαρτίζεται από νόμους που ενώνουν όλους τους ανθρώπους της γής.

“Νέα Εστία”, Χριστούγεννα 1969, σελ.21

Η αρρώστια είναι το αποτέλεσμα όχι μόνο των πράξεων, αλλά και των στοχασμών μας. Γιατί όλες οι αρρώστιες έχουν την ίδια καταγωγή, το ότι δεν ακολουθούμε τους φυσικούς νόμους της υγείας.

(Ο.π., σελ. 23)

Για μένα Θεός είναι Αλήθεια και Αγάπη, Θεός είναι ήθος και ηθικότητα.

Θεός είναι αφοβία, Θεός είναι η πηγή φωτός και ζωής και ακόμη Αυτός είναι επάνω και πέρα απ'όλα αυτά. Θεός είναι συνείδηση.

(Ο.π., σελ. 142)

Το μόνο που με αληθινή ταπεινότητα μπορώ να σας παρουσιάσω είναι πως την αλήθεια δεν μπορεί να την βρει όποιος δεν απέκτησε μια άφθονη αίσθηση της ταπεινότητας. Αν θέλετε να κολυμπήσετε κατάστηθα στον ωκεανό της Αλήθειας, πρέπει να ταπεινώσετε τους εαυτούς σας ως το μηδέν.

(Ο.π., σελ. 144)

Το ουσιώδες της μη - βίας είναι το να μη γεννάει μίσος κατά του ανθρώπου που έχει διαπράξει βία, μόλο που ξέρουμε το τι μας έχει κάμει.

(Ο.π.σελ. 146)

Μια ιδέα ρίζωσε μέσα μου βαθειά κι'έγινε μια πίστη, πως η ηθική είναι η βάση για το κάθε πράγμα και πως η αλήθεια είναι η ουσία κάθε ηθικής. Η αλήθεια λοιπόν από τότε έγινε ο μοναδικός μου σκοπός.

*Μ.Γκάντι, "Αυτοβιογραφία",
μετάφρ. Ο. Αργυρόπουλου εκδ. Φέξη,
Αθήνα 1964, σελ. 56*

Ένα ποίημα πολύ διδακτικό μου έκανε μεγάλη εντύπωση και μου άγγιξε τη καρδιά. Το δίδαγμά του "κάνε καλό αντί για κακό", έγινε ο κύριος οδηγός μου.(...)

Ιδού οι στίχοι του, που, τουλάχιστον για μένα, είναι υπέροχοι:
Για ένα κύπελλο νερό, δίνε ένα πιάτο γεμάτο.

Σ'ένα εγκάρδιο χαιρετισμό, ν'απαντάς με μian υπόκληση.

Μια μονάχοι πεντάρα, ανταπέδιδέ την με χρυσάφι.

Σέβου τα λόγια και τις πράξεις των σοφών.

*Ανταπόδιδε στο δεκαπλάσιο κάθε μικρή χάρη
και κάνε μ' ευχαρίστηση καλό αντί για κακό*

(Ο.π.)

Για να μπορέσουμε να ιδούμε καθαρά το παγκόσμιο πνεύμα της Αλήθειας, πρέπει να είμαστε ικανοί ν' αγαπάμε τα πιο ταπεινά πλάσματα σαν κι' εμάς τους ίδιους.

(Ο.π. σελ. 294,295)

Ο δρόμος προς την εξάγνιση είναι τραχύς και χρειάζεται τόλμη. Για να φτάσει στην τέλεια αγνότητα ένας άνθρωπος, πρέπει να ξεφύγει από τα αντίθετα ρεύματα της αγάπης και του μίσους, της συμπάθειας και της αντιπάθειας και πρέπει να είναι τέλεια ελεύθερος από πάθη στη σκέψη, στον λόγο, στην πράξη.

(Ο.π. σελ. 295)

Όσο ένας άνθρωπος δεν θεωρεί τον εαυτό του, αυθόρμητα, τον τελευταίο ανάμεσα στον κόσμο, δεν υπάρχει σωτηρία γι' αυτόν.

(Ο.π. σελ. 296)

Δεν επιθυμώ το επίγειο βασίλειο, ζητώ το βασίλειο των Ουρανών που είναι η ψυχική απολύτρωση.

(Ο.π. σελ. 299)

Για μένα η οδός της σωτηρίας δεν είναι τίποτα άλλο, παρά η εξακολουθητική εργασία για την εξυπηρέτηση της χώρας μου και της Ανθρωπότητας.

(Ο.π.)

Δεν είμαι ένας Προφήτης. Είμαι απλώς ένας ταπεινός αναζητητής της Αλήθειας και ο δρόμος που ακολουθώ είναι η αγάπη που ελευθερώνει τον άνθρωπο από την φιλαυτία.

*Γιούλια Μαρκάτη "Οι δυο μεγάλοι απόστολοι της αγάπης"
Μ.Γκάντι-Α.Σβάιτσερ, Αθήνα 1968, σελ.9*

Η γυναίκα δεν είναι το ασθενές φύλο, αλλά το ευγενέστερο, γιατί έχει τη δύναμη της αυτοθυσίας, του σιωπηλού πόνου, της ταπεινότητας, της πίστης και της νοημοσύνης. Η διαίσθηση της γυναίκας έχει ξεπεράσει συχνά τις αλαζονικές φιλοδοξίες των ανδρών για μια ανώτερη γνώση.

(Ο.π. σελ. 28)

Ο σημερινός πολιτισμός έκαμε τα υλικά αγαθά μοναδικό σκοπό της ζωής. Δεν ασχολείται με ότι αφορά την ψυχή, γι' αυτό αποκτηνώνει τους ανθρώπους. Τους υποδουλώνει στο χρήμα. Τους κάνει ανίκανους να χαρούν τη γαλήνη της εσωτερικής ζωής.

(Ο.π.σελ.29)

Πρέπει να πείσουμε τον αντίπαλο πως έχει άδικο. Όσο σκληρή κι' αν μια φύση θ' αναλυώσει στη φωτιά της αγάπης. Αν δεν αναλυώσει θα πει πως η φωτιά δεν είναι αρκετά δυνατή.

(Ο.π. σελ. 35)

Ως δημιουργός αυτού του κινήματος γνωρίζω τη σημασία που έχει η μη βία για όλη την ανθρωπότητα. Αυτό το πνεύμα είναι ό,τι σημαντικότερο υπάρχει στη ζωή.

Εφημερίδα "το Βήμα", 7/10/2001

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΞΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΜΥΡΜΗΓΚΙΩΝ

Η αντιμετώπιση της φωτιάς

του Φρειδερίκου Γκεντέ

Πολλοί ζωολόγοι και μάλιστα από εκείνους που ησχολήθησαν ειδικώς με την ζωή των μυρμηγκιών, υποστηρίζουν ότι μέσα εις κάθε μυρμηγκοφωλιά ή εις κάθε “ομοσπονδιάν μυρμηγκοφωληών”- διότι έχει παρατηρηθεί πολλάκις ότι πολλάί φωλεαί μαζί απαρτίζουν μίαν ενιαίαν πολιτείαν των παραδόξων αυτών κοινωνικών εντόμων-λειτουργεί ειδική πυροσβεστική υπηρεσία, η οποία σπεύδει αμέσως επί τόπου μόλις αναγγελθή η έκρηξις πυρκαϊάς, δια να την κατασβέση.

Θελήσας να βεβαιωθώ μόνος μου περί του άν αληθεύη ή όχι ο ισχυρισμός αυτός προέβην με μεγάλην μου λύπην εις ένα πείραμα, το οποίον θα περιγράψω κατωτέρω, όχι όμως δια να το επαναλάβουν και οι αναγνώσται εις βάρος μυρμηγκιών αλλά μόνον και μόνον δια να τους γνωστοποιήσω τας παρατηρήσεις.

Επήρα ένα σπαρματσέτο μήκους 15 εκατοστών και πάχους 20 χιλιοστών και το έχωσα μέσα εις το άνοιγμα μιας φωληάς των μεγάλων μαύρων μυρμηγκιών που συναντώνται άφθονα μέσα εις τα δάση πεύκων ή ελάτων. Άφησα το σπαρματσέτο να εξέχει μόνον κατά τα τρία εκατοστά έξω από την φωληάν και το άναψα. Το φυτίλι του εσχημάτιζε μίαν φλόγα ύψους 3,5 εκατοστών. Αμέσως συνεκεντρώθησαν γύρω από αυτήν όσα μυρμήγκια ευρίσκοντο εκεί πλησίον και την παρετήρουν με κατάδηλον εκνευρισμόν. Πολλά από αυτά ανέβησαν εις το σπαρματσέτο και επλησίασαν τόσον πολύ την φλόγα, ώστε εκάησαν. Εν τω μεταξύ συνεκεντρώνοντο ολονέν και περισσότερα μυρμήγκια. Ολόκληρος η φωλιά ευρίσκεται εν συναγερμώ, αλλά πολύ ολίγα μυρμήγκια έκαμαν τώρα την απρονησίαν να πλησιάσουν πολύ εις την φλόγα. Παρετήρησα τουναντίον κάτι άλλο, πολύ περίεργον. Ομάδες από τρία έως τέσσερα μεγαλόσωμα μυρμήγκια ανέβαινον έως την άκρην του σπαρματσέτου, εγύριζον προς την φλόγα το οπίσθιον μέρος του σώματος των και λαμβάνοντα μίαν παραδόξον, ημιορθίαν στάσιν, ήρχιζαν

να εκτοξεύουν εναντίον του φυτλιού ένα υγρόν. Το καταπληκτικώτερον είναι όμως ότι δεν εξετόξευον το υγρόν των εναντίον οιουδήποτε σημείου της φλογός, αλλά με μαθηματική σχεδόν ακρίβειαν εναντίον του φυτλιού.

Αι ομάδες αταί ενηλλάσσοντο ανά δύο τρία δευτερόλεπτα, ενώ άλλα μυρμήγκια ήρχισαν να κουβαλούν ξηρά φύλλα, ξυλαράκια και άλλο υλικόν και να κατασκευάζουν ολοταχώς ένα είδος εξέδρας μέχρι του χείλους του σπαρμασέτου. Κατά το τρόπον αυτόν ηδύναντο οι πυροσβέσαι να συνεχίσουν το έργον των χωρίς να είναι ηναγκασμένοι να πλησιάζουν τόσον πολύ εις την φλόγα και, όπερ σημαντικώτερον, ημπορούσαν τώρα να μετάσχουν της προσπάθειας περισσότερα μυρμήγκια. Περί τα 200 μεγαλόσωμα μυρμήγκια, τα περισσότερον μεγαλόσωμα μεταξύ των άλλων, έστεκον τώρα εν επιφυλακή γύρω από την φλόγα έτοιμα να επέμβουν με την σειρά των, αλλά και με καταφανή κίνδυνον της ζωής των, τον όποιον όμως δεν εφαινόντο να υπολογίζουν.

Εφ'όσον συνεχίζετο το κατάβρεγμα η φλόγα εχαμήλωνε και μετά 4,5 λεπτά είχε σβύσει οριστικώς. Παρά ταύτα εξηκολούθησαν τα μυρμήγκια επί τινα ακόμη λεπτά εκτοξεύοντα το υγρόν των, ως εάν ήθελον να καταστήσουν τελείως ακίνδυνον την εστίαν της φωτιάς. Και το κατόρθωσαν τόσον καλά, ώστε όταν μετά πάροδον ημισείας περίπου ώρας ήθέλησα να επαναλάβω το πείραμά μου, εχρειάσθησαν τρία σπύρτα δια ν'ανάψη το υγρανθέν από τα μυρμήγκια φυτίλι, ή δε όλη εργασία της κατασβέσεως την οποίαν ανέλαβον τα ηρωικά μυρμήγκια με την ιδίαν δραστηριότητα και αυτοθυσίαν, δεν διήρκησε την φορά αυτήν περισσότερον από τριακοντα δευτερόλεπτα.

Πολλά άλλα μυρμήγκια είχαν προσπαθήσει εν τω μεταξύ να απομακρύνουν τα θύματα που είχαν κολλήσει γύρω από το φυτίλι.

Εκείνο το όποιον συμπεραίνω πάντως από την παρατήρησίν μου αυτήν είναι ότι τα μυρμήγκια δεν διαθέτουν ειδικήν πυροσβεστικήν υπηρεσίαν, αλλά ότι κάθε ένα από αυτά προσφέρει εν τω μέτρω των δυνάμεών του τας υπηρεσίας του, αλλά και την ζωήν του δια την σωτηρίαν της κοινότητος.

“ Η ΔΙΑΝΟΗΣΗ ”

Του λογοτέχνη και χρονογράφου Παύλου Νιρβάνα (1866-1937)

Λέγαμε στο περασμένο σημείωμα, πώς είναι μεγάλη και αδικαιολόγητη αξίωση να διεκδικεί κανείς τον τίτλο “διανοούμενος”, επειδή ξέρει λίγα ή πολλά γράμματα ή έχει γράψει λίγα ή πολλά βιβλία και να νομίζει τη “διανόηση” αποκλειστικό του προνόμιο, ενώ μπορεί αξιόλογα να είναι κανείς “διανοούμενος”, και εξαιρετικός μάλιστα, χωρίς ούτε γράμματα να ξέρει, ούτε βιβλία ν’άχει γράψει. Και υπάρχουν τόσοι αγράμματοι “διανοούμενοι”-όσο κι’άν φαίνεται οξύμωρο το σχήμα, -ώστε νομίζω πώς είναι κρίμα ότι η “διανόησή” τους - η φιλοσοφία τους ακόμη άν θέλετε- πάει χαμένη, με το να μὴν είναι τρόπος να γίνει κτήμα και των άλλων, περνώντας στην αθανασία του βιβλίου.

Για τη λαϊκή αυτή, να πούμε, “διανόηση”, είναι κρίμα, αλήθεια, που δε γίνεται ότι έγινε με τη λαϊκή ποίηση και με τη λαϊκή τέχνη. Η πρώτη σώθηκε με το τραγούδι, η δεύτερη με το κέντημα, με το έπιπλο, με το χτίριο, με το χορό. ‘Αν δεν είχε σωθεί και δεν είχε περάσει, με τους τρόπους αυτούς, στην κατοπινή ζωή, η ποίηση και η τέχνη θα λογαριαζότανε ως προνόμιο αποκλειστικό των διαβασμένων, όπως λογαριάζεται σήμερα και η “διανόηση”. Και βέβαια ένα μέρος από τη λαϊκή σκέψη και τη λαϊκή φιλοσοφία έχει σωθεί στις ανώνυμες παροιμίες του λαού, στις παραδόσεις του και τα παραμύθια του. Αλλά τα προφορικά αυτά μνημεία δεν είναι ολόκληρο εκείνο που θα άξιζε να σωθεί και να διατηρηθεί.

Μου έτυχε να συναντήσω στη ζωή μου - και σε ποιόν δεν έτυχε, από όσους συνηθίζουν να προσέχουν τα αξιοπρόσεχτα και να σέβονται τα αξιοσεβάστα;- μου έτυχε να συναντήσω αγράμματους ανθρώπους, χωρίς καμμία σχολική ή βιβλιακή μόρφωση, ανθρώπους του βουνού και της θάλασσας, αναθρεμένους έξω από κάθε κύκλο σχολαστικής παιδείας, βοσκούς, ξωμάχους, θαλασσινούς, γεωργούς, προικισμένους με μια ανώτερη σκέψη. Και μου έτυχε

ν'ακούσω μερικούς απ'αυτούς- να τους ακούει κανένας πρέπει αυτούς, γιατί μιλώντας τους μπορεί άθελα να τους παραστρατήσσει τη σκέψη τους με τη σχολαστική του επέμβαση - να μου μιλούνε και για τα ανώτερα ακόμα προβλήματα της ζωής με μια διαπεραστική αντίληψη, μια βαθύτατη λογική και μια εντελώς ελεύθερη σκέψη. Γιατί δεν πρέπει να πιστέψει κανείς, ότι και η ελεύθερη σκέψη είναι προνόμιο των λίγων και των μορφωμένων.

Άκουσα κάποτε από το στόμα ενός γέρου θαλασσινού ιδέες περί Θεού, ψυχής, αθανασίας και προορισμού του ανθρώπου, που δεν είχανε τίποτε κοινό με ό τι βρήκε ο απλοϊκός αυτός άνθρωπος παραδομένο από τη θρησκεία και την παράδοση. Και ήτανε στιγμές που νόμισα πώς ακούω το Σωκράτη. Μήπως ο Σωκράτης ήξερε όσα ξέρει σήμερα και ένα παιδάκι του σχολείου; Και όμως κρατεί και σήμερα ακόμα, και θα κρατή στον αιώνα, τα σκήπτρα της φιλοσοφίας.

Πόσοι Σωκράτηδες δε θα χάθηκαν τάχα, στο πέρασμα των χρόνων, γιατί δε βρέθηκε ένας Πλάτωνας να μας περισώσει τη φιλοσοφία τους; Όπως και να είναι, άν γινότανε βολετό να είχαμε μια λαογραφία της λαϊκής σκέψης, πέρα από τις παροιμίες και τα παραμύθια, άν βρίσκονταν δηλαδή άνθρωποι που να μπορούσαν να συγκρατήσουν και να διατηρήσουν σε γραφτά μνημεία τη σκέψη μερικών εξαιρετικών λαϊκών μυαλών για τα προβλήματα της ζωής και του κόσμου, θα είχαμε ωρισμένως, μερικά εξαιρετικά κείμενα. Και τότε θάβλεπε κανείς, ότι “διανοούμενοι” δεν είναι μονάχα εκείνοι που έμαθαν λίγα ή πολλά γράμματα ή έγραψαν λίγα ή πολλά βιβλία. Ίσως μάλιστα αυτοί να είναι οι λιγότεροι δικαιούμενοι στον τίτλο αυτόν από τους άλλους

(“Νέα Εστία”, 1932 σελ.452)

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

*Τον μεγάλο Γάλλον επιστήμονα, ιατρού και βιολόγου
Αλέξη Καρρέλ (1873-1944, Βραβείο Νόμπελ)*

Μπορούμε (την προσευχή) να την ορίσουμε σα μιαν ανύψωση της ψυχής προς το Θεό. Σά μια πράξη αγάπης και λατρείας προς την πηγή αυτού του θαύματος που λέγεται ζωή.

Πραγματικά, η προσευχή αντιπροσωπεύει την προσπάθεια που κάνει ο άνθρωπος για να επικοινωνήσει μ'ένα όν αόρατο, ένα όν που δημιούργησε κάθε τι που υπάρχει, που είναι η υπέρτατη σοφία, η δύναμη και η ομορφιά, ο πατέρας κι ο σωτήρας του καθένα μας. Η αληθινή προσευχή κάθε άλλο παρά συνίσταται σε μια απλή απαγγελία φράσεων. Η αληθινή προσευχή αντιπροσωπεύει μια μυσταγωγική κατάσταση όπου η συνείδηση γίνεται ένα με το Θεό. Η κατάσταση αυτή δεν είναι διανοητικής φύσεως, και για τούτο οι επιστήμονες και οι φιλόσοφοι δεν μπορούν να την πλησιάσουν και να την κατανοήσουν. Όπως συμβαίνει με τον έρωτα και το αίσθημα του ωραίου, έτσι και η προσευχή δε χρειάζεται καμιά προηγουμένη γλωσσολογική κατάρτιση. Οι απλοί νοιώθουν το Θεό με την ίδια φυσικότητα που νοιώθουν τη ζεστασιά του ήλιου και το μοσχοβόλημα των λουλουδιών(...)

Για να προσευχηθείς, αρκεί μόνο να προσπαθήσεις να υψωθείς προς το Θεό. Η προσπάθεια αυτή πρέπει να μὴν είναι διανοητική, αλλά συναισθηματική. Ο στοχασμός για το μεγαλείο του Θεού, παραδείγματος χάρι, δεν είναι προσευχή, εκτός αν αποτελεί συγχρόνως κ'έκφραση αγάπης και πίστης. Μ'αυτό τον τρόπο, και η προσευχή, σύμφωνα με τη μέθοδο του La Salle, ξεκινά από μια σύλληψη νοητή, για να μεταβληθεί αμέσως κατόπι σε συναισθηματική κατάσταση(...)

Πρέπει να πούμε πώς προσευχόμαστε με τον ίδιο τρόπο που αγαπάμε: μ'όλο μας το είναι.

Όσο για τη μορφή της προσευχής, ποικίλλει, από τη σύντομη ανάταση προς το Θεό, ως τη θαυμαστική ενατένιση, από τ'απλά λόγια της χωριάτισσας μπρος στα προσκυνητάρια των σταυροδρομιών, ως

τη μεγαλοπρέπεια του εκκλησιαστικού άσματος κάτω από τους τρούλους των καθεδρικών ναών. Ο πανηγυρικός χαρακτήρας, το μεγαλείο και η ομορφιά δεν είναι απαραίτητα για την αποτελεσματικότητα της προσευχής. Πολλοί λίγοι προσευχήθηκαν σαν τον Άγιο Ιωάννη De La Croix, ή σαν τον Άγιο Βερνάνδο de Clairvaux, που όμως ήταν οι πιο απλοί ανάμεσα στους απλούς ανθρώπους. Και δεν χρειάζεται καμιά ρητορεία για να εισακουστείς. Άν κρίνει κανένας την αξία της προσευχής από τ'αποτελέσματά της, βλέπει πώς και τα πιο ταπεινά λόγια παρακλήσεως κ'ευχαριστίας γίνονται το ίδιο δεκτά από τον Κύριο των όλων, όσο και οι πιο ωραίες επικλήσεις.

Τα συνηθισμένα προσευχητάρια, που αποστηθίζονται μηχανικά, είναι κι αυτά ένα είδος προσευχής. Την ίδια αξία έχει κ'ένα κερί αναμμένο μπροστά στο εικόνισμα. Πρέπει όμως, τόσο το ψυχρό προσευχητάριο, όσο και η υλική φλόγα του κεριού, να συμβολίζουν την ανάταση μιας ψυχής προς το Θεό. Και η δράση μας μπορεί ν'αποτελεί προσευχή. Ο Άγιος Λουδοβίκος της Gonzague έλεγε πώς η εκτέλεση του καθήκοντος ισοδυναμεί με προσευχή. Κι ασφαλώς ο καλύτερος τρόπος επικοινωνίας με το Θεό είναι η εκτέλεση πέρα για πέρα του θελήματός του(...)

Και γίνεται το θέλημα του Θεού με την υπακοή μας στους νόμους της ζωής, καθώς είναι γραμμένοι στους ιστούς μας, στο αίμα μας και στο πνεύμα μας.

Οι προσευχές που υψώνονται από τη γή σαν ένα μεγάλο σύννεφο, διαφέρουν ή μια από την άλλη, όσο διαφέρουν και οι προσωπικότητες των προσευχομένων (...)

Είναι, επίσης, απολύτως σωστό να ζητάμε τη βοήθεια του Θεού για κάτι που έχουμε ανάγκη. Όμως, θάταν παράλογο να ζητάμε την ικανοποίηση ενός καπρίτσιου ή να ζητάμε κάτι που πρέπει να το πετύχουμε με τις δυνάμεις μας και την προσπάθειά μας. Η παρακλήση που γίνεται με δύναμη, μ'επιμονή, με αγωνία, γίνεται εισακουστή. Ένας τυφλός, καθισμένος στην άκρη του δρόμου, ξεφώνιζε τις παρακλήσεις του, ολοένα και πιο δυνατά, άν και οι άλλοι προσπαθούσαν να τον κάνουν να σωπάσει. "Η πίστις σου σέσωκέ σε", του είπε ο Ιησούς που περνούσε από κεί.

Στην ανώτερη όμως μορφή της, η προσευχή παύει νάναι αίτηση. Ο άνθρωπος εκφράζει στον Κύριο των όλων την αγάπη του και την ευγνωμοσύνη του για τα θεϊκά Του δώρα, και Του δηλώνει πώς είναι πρόθυμος να εκτελέσει το θέλημά Του, όποιο κι άν είναι. Η προσευ-

χή καταλήγει σε ενατένιση θαυμασμού. Ένας γέρος χωριάτης καθόταν ολομόναχος στο τελευταίο στασίδι της εκκλησίας που είχε απολύσει. “Τι περιμένεις”; τον ρώτησαν “Τον κοιτάζω”, είπε, “και με κοιτάζει”. Η αξία μιας μεθόδου μετριέται από τ’αποτελέσματά της. Κάθε μέθοδος προσευχής είναι καλή, αν φέρνει τον άνθρωπο σ’επαφή με το Θεό.

Πού και πότε πρέπει να γίνεται η προσευχή; Μπορούμε να προσευχηθούμε παντού (...) Η προσευχή όμως γίνεται καλύτερα στους κάμπους, στα βουνά και στα δάση, ή στη μοναξιά του δωματίου σου. Υπάρχουν επίσης τελετουργικές προσευχές που γίνονται στην εκκλησία. Μά όποιος κι αν είναι ο τόπος της προσευχής, ο Θεός δε μιλάει στον άνθρωπο παρά μόνον αν ο άνθρωπος αποκαταστήσει μέσα του την ηρεμία. Η εσωτερική μας ηρεμία εξαρτάται συγχρόνως από την κατάσταση του οργανισμού και της ψυχής μας, καθώς κι από το περιβάλλον όπου βρισκόμαστε. Είναι επομένως δύσκολο να πετύχεις σωματική και πνευματική ηρεμία μέσα στη σύγχυση, την ταραχή και την αποσύνθεση της σύγχρονης μεγαλουπόλεως. Έχουμε λοιπόν ανάγκη από ειδικούς τόπους προσευχής, κατά προτίμηση τις εκκλησίες, όπου οι κάτοικοι των πόλεων θα μπορούν να βρουν, έστω και για λίγες στιγμές, τις απαραίτητες φυσικές και ψυχολογικές προϋποθέσεις της εσωτερικής γαλήνης. Δε θάταν ούτε δύσκολο, ούτε δαπανηρό να δημιουργήσουμε έτσι μερικά φιλόξενα κι όμορφα νησάκια γαλήνης μέσα στο θόρυβο της μεγαλουπόλεως. Μέσα σ’αυτά τα καταφύγια θα μπορούσαν οι άνθρωποι, ανυψώνοντας τη σκέψη τους προς το Θεό, να ξεκουράζουν τα νεύρα και τα όργανά τους, να χαλαρώνουν το μυαλό τους, να ξεκαθαρίζουν την κρίση τους και να παίρνουν τη δύναμη που τους χρειάζεται για να σηκώσουν στους ώμους τους τη σκληρή ζωή, με την οποία τους καταπλακώνει ο πολιτισμός μας (...)

Η προσευχή αν έγινε με τις κατάλληλες προϋποθέσεις, συνοδεύεται πάντα από ένα αποτέλεσμα. “Ποτέ άνθρωπος δεν προσευχήθηκε χωρίς να μάθει κάτι”, έγραφε ο Ralph Waldo Emerson. Παρ’όλα αυτά, οι σύγχρονοι άνθρωποι θεωρούν την προσευχή σαν περιττή συνήθεια, σά μάταιη δυσειδαιμονία, σάν υπόλεμμα βαρβαρότητας. Στην πραγματικότητα όμως, αγνοούμε σχεδόν εντελώς τ’αποτελέσματά της (...)

Η προσευχή είναι συχνά άγονη. Γιατί οι περισσότεροι από κείνους που προσεύχονται είναι εγωιστάι, ψεύτες, περηφάνοι, ανίκανοι για να πιστέψουν και ν’αγαπήσουν. Και, τελικώς, τ’αποτελέσματά

της, κι όταν συμβούν, τις περισσότερες φορές μας ξεφεύγουν. Η απάντηση στις παρακλήσεις μας και στην αγάπη μας δίνεται συνήθως σιγά-σιγά, χωρίς να τη νοιώθουμε, σχεδόν χωρίς να την ακούμε. Η μικρή φωνούλα που ψιθυρίζει μέσα μας αυτή την απάντηση, είναι πολύ εύκολο να σκεπαστεί από το θόρυβο του κόσμου. Μά και τα υλικά αποτελέσματα της προσευχής δεν είναι εύκολο να ξεχωριστούν. Συγχέονται, στις περισσότερες περιπτώσεις, με άλλα φαινόμενα, έτσι που γίνονται ένα μ'αυτά. Λίγοι λοιπόν άνθρωποι, ακόμη και μεταξύ των ιερωμένων, είχαν την ευκαιρία να τα παρατηρήσουν με ακρίβεια. Και οι γιατροί, από έλλειψη ενδιαφέροντος, αφήνουν, πολλές φορές, να περάσουν απαρατήρητες όλες εκείνες οι περιπτώσεις που τους τυχαίνουν.

Επίσης, οι παρατηρηταί παραπλανώνται, καμιά φορά, από το γεγονός ότι η απάντηση δεν είναι πάντα αυτή που περιμέναμε. Έτσι, κάποιος που ζητά να γιατρευθεί από μια οργανική αρρώστεια, μένει αγιάτρευτος, υφίσταται όμως μια βαθειά κι ανεξήγητη ηθική μεταβολή. Παρ'όλα αυτά η συνήθεια της προσευχής, άν και τη συναντούμε σχεδόν σπανίως στο σύνολο του πληθυσμού, είναι συχνή στις ομάδες εκείνες που έμειναν πιστές στη θρησκεία των προγόνων. Σ'αυτές τις ομάδες μπορούμε και σήμερα ακόμα να μελετήσουμε την επίδρασή της. Κι ανάμεσα σ'αναρίθμητα αποτελέσματά της, ο γιατρός βρίσκει την ευκαιρία να μελετήσει ειδικότερα αυτά που ονομάζονται ψυχοφυσιολογικά και θεραπευτικά.

Η επίδραση της προσευχής στο πνεύμα και στο σώμα φαίνεται πώς είναι ανάλογη με την ποιότητά της. Είναι εύκολο να γνωρίσουμε τη συχνότητά της και, ως ένα σημείο, την έντασή της. Αλλά η ποιότης της μένει άγνωστη, γιατί δεν υπάρχει τρόπος για να μετρήσουμε την πίστη και την ικανότητα της αγάπης του άλλου. Όμως ο τρόπος της ζωής που ακολουθεί ο προσευχόμενος μπορεί να μας διαφωτίσει για την ποιότητα των επικλήσεών του προς το Θεό. Ακόμη κι όταν η προσευχή έχει μικρή αξία κι αποτελεί μηχανική απαγγελία τύπων, ασκεί κάποτε επίδραση στη διαγωγή μας. Δυναμώνει συγχρόνως το θρησκευτικό και το ηθικό αισθητήριο. Οι κοινωνικές ομάδες που προσεύχονται χαρακτηρίζονται από κάποια εμμονή στο αίσθημα του καθήκοντος και της ευθύνης, από λιγότερη ζήλεια και κακία, κι από κάποια καλωσύνη προς τους άλλους. Έχει αποδειχθεί πώς μεταξύ δύο ανθρώπων με την ίδια διανοητική ανάπτυξη, ο χαρακτήρας και η ηθική αξία είναι πιο ανεπτυγμένα σ'εκείνον που προσεύχεται, έστω

και μέτρια, από εκείνον που δεν προσεύχεται καθόλου.

Όταν η προσευχή γίνεται συχνά και με αληθινή θέρμη, η επίδραση της είναι ολοφάνερη. Μοιάζει λίγο με την επίδραση των ενδοκρινών αδένων, όπως π.χ. ο θυρεοειδής ή ο επινεφρίδιος. Αποτελεί ένα είδος ψυχικού κι οργανικού μετασχηματισμού. Ο μετασχηματισμός αυτός γίνεται σιγά-σιγά. Νομίζει κανείς πώς ανάβει μια φλόγα στα βάθη της συνειδήσεως. ● άνθρωπος βρίσκει τότε τον γνήσιο εαυτό του. Ανακαλύπτει τότε τον εγωισμό του, την απληστία του, τα σφάλματα της κρίσεώς του, την υπεροψία του. Κι αφοσιώνεται τότε στην εκτέλεση του ηθικού καθήκοντος. Προσπαθεί να πετύχει την πνευματική του ταπεινώση. Έτσι, ανοίγεται μπροστά του το βασίλειο της θείας Χάριτος... Λίγο-λίγο, απλώνεται μέσα του μια ηρεμία, μια αρμονία των νευρικών και ηθικών λειτουργιών, μια πιο μεγάλη καρτερικότητα στη φτώχεια, στη συκοφαντία, στις φροντίδες και μια ικανότης να υπομένει, χωρίς να κλονισθεί, το χάσιμο των δικών του, τον πόνο, την αρρώστεια, το θάνατο. Γι' αυτό, ο γιατρός που βλέπει έναν άρρωστο να προσεύχεται, πρέπει να χαρεί. Η γαλήνη που φέρνει η προσευχή αποτελεί μεγάλη βοήθεια για τη θεραπευτική.

Η προσευχή φέρνει, μαζί με την γαλήνη, μια ολοκλήρωση των ψυχικών λειτουργιών, ένα είδος ανθήσεως της προσωπικότητας. Μερικές φορές, οδηγεί στον ηρωισμό. Η προσευχή χαράζει στους πιστούς της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σημάδια. Η αγνότης του βλέμματος, το συγκρατημένο φέρεσιμο, η γαλήνια χαρά της εκφράσεως (...) φανερώνουν την παρουσία του θησαυρού που είναι κρυμμένος βαθειά μέσα στα όργανα και στο πνεύμα.

Ακόμα και οι αμόρφωτοι, οι καθυστερημένοι, οι αδύνατοι, οι ελαττωματικοί, αν επιδράσει πάνω τους η προσευχή, χρησιμοποιούν καλύτερα τις διανοητικές και ηθικές των δυνάμεις (...)

Η επαφή αυτή με το Θεό τους ποτίζει με ειρήνη. Και η ειρήνη ακτινοβολεί απ' αυτούς, στους γύρω τους. Έτσι, φέρνουν την ειρήνη παντού όπου κι αν πάνε. Δυστυχώς, σήμερα, είναι ελάχιστοι στον κόσμο εκείνοι που ξέρουν να προσεύχονται με αποτελεσματικό τρόπο.

Σ' όλες τις εποχές, την προσοχή των ανθρώπων την τράβηξαν κυρίως τα θεραπευτικά αποτελέσματα της προσευχής. Ακόμα και σήμερα, στους κύκλους εκείνους που προσεύχονται, μιλούν συχνά για θεραπείες, που έγιναν χάρη στις παρακλήσεις που απευθύνθηκαν στο Θεό ή στους αγίους του. Μα όταν πρόκειται γ' αρρώστιες, που σιγήθως γιατρεύονται αυτομάτως ή με τις συνηθισμένες θεραπευτι-

κές μεθόδους, είναι δύσκολο να βρούμε ποιός στάθηκε ο πραγματικός συντελεστής της θεραπείας. Έτσι, τ'αποτελέσματα της προσευχής διαπιστώνονται με βεβαιότητα μόνο στις περιπτώσεις όπου είναι ανεφάρμοστη κάθε θεραπευτική μέθοδος ή πού, κι αν εφαρμόστηκε, απέτυχε. Γι'αυτό, το ιατρικό γραφείο της Λούρδης προσέφερε μια μεγάλη υπηρεσία στην επιστήμη, αποδεικνύοντας ότι αυτές οι θεραπείες ήταν πραγματικές.

Τ'αποτελέσματα της προσευχής έρχονται, μερικές φορές, κεραυνοβόλα. Πολλοί άρρωστοι γιατρεύτηκαν σχεδόν στιγμιαίως από σοβαρές παθήσεις, όπως η φυματίωση του δέρματος, ο καρκίνος, οι παθήσεις των νεφρών, τα έλκη, η φυματίωση των πνευμόνων, των οστών, του περιτονίου. Το φαινόμενο της θεραπείας παράγεται σχεδόν πάντα με τον ίδιο τρόπο. Ένας μεγάλος πόνος, και κατόπι το αίσθημα πώς γιατρεύτηκες. Σε μερικά δευτερόλεπτα, το πολύ σε λίγες ώρες, τα συμπτώματα εξαφανίζονται, και οι ανατομικές βλάβες θεραπεύονται. Το θαύμα χαρακτηρίζεται από μια εξαιρετική επιτάχυνση όλων εκείνων των φυσιολογικών λειτουργιών, που προσορίζονται για τη άμυνα του οργανισμού εναντίον της αρρώστειας, για τη θεραπεία. Ποτέ ως σήμερα οι χειρουργοί και οι φυσιολόγοι δεν είχαν παρατηρήσει, στις περιπτώσεις που τους έτυχαν, μια ανάλογη επιτάχυνση.

Για να συμβούν αυτά τα φαινόμενα δεν είναι ανάγκη να προσευχηθεί ο ίδιος ο άρρωστος. Στη Λούρδη γιατρεύτηκαν ακόμα και μικρά παιδιά που δε μπορούσαν να μιλήσουν, όπως κι άπιστοι. Κάποιος όμως κοντά τους προσευχόταν. Η προσευχή, όταν γίνεται για κάποιον, είναι πάντα πιο καρποφόρα από την προσευχή που γίνεται για τον ίδιο τον προσευχόμενο. Και το αποτέλεσμα φαίνεται πώς εξαρτάται από την ένταση και την ποιότητα της προσευχής.

Στη Λούρδη, γίνονται λιγότερα θαύματα σήμερα απ'όσα γίνονταν πριν από σαράντα ή πενήντα χρόνια. Γιατί οι άρρωστοι δε βρίσκουν πιά την ατμόσφαιρα εκείνη της βαθειάς κατανύξεως που βασίλευε τότε. Οι προσκυνηταί έρχονται σαν απλοί περιηγηταί, και οι προσευχές τους μένουν χωρίς αποτέλεσμα.

Αυτά είναι τ'αποτελέσματα της προσευχής που γνωρίζω με βεβαιότητα. Κοντά σ'αυτά, υπάρχει ένα πλήθος από άλλα. Η ιστορία των αγίων, ακόμα και των νεωτέρων, αναφέρει πολλά καταπληκτικά γεγονότα. Δεν υπάρχει αμφιβολία πώς τα περισσότερα από τα θαύματα που αποδίδονται στον εφημέριο της Ars (1786-1859, *μετέπειτα άγιος*

της Δυτικής Εκκλησίας) είναι αληθινά. Αυτό το σύνολο των φαινομένων μας φέρνει σ'έναν καινούργιο κόσμο, που η εξερεύνησή του δεν άρχισε ακόμα, και πού, όταν αρχίσει, θα παρουσιάσει ένα σωρό εκπλήξεις. Εκείνο που ξέρουμε από τώρα με βεβαιότητα είναι πώς τ'αποτελέσματα της προσευχής είναι χειροπιαστά. Κι όσο παράξενο κι αν φαίνεται, πρέπει να δεχτούμε πώς είναι αληθινό το “ο αιτών λαμβάνει” και “τω κρούοντι ανοιγθήσεται”.

Συμπεραίνοντας, μπορούμε να πούμε πώς το αισθητήριο του ιερού* αποκτά, σχετικώς με τις άλλες πνευματικές λειτουργίες, μια ξεχωριστή σπουδαιότητα. Γιατί μας φέρνει σ'επικοινωνία με τη μυστηριώδη απεραντοσύνη του πνευματικού κόσμου. Με την προσευχή, ο άνθρωπος πάει προς το Θεό κι ο Θεός σκηκώνει μέσα του. Για να πετύχουμε την τέλεια ανάπτυξή μας, φαίνεται καθαρά πώς είναι απαραίτητο να προσευχόμαστε. Δεν πρέπει να θεωρούμε την προσευχή σαν μια πράξη που κάνουν μόνον οι πνευματικώς αδύνατοι, οι ζητιάνοι ή οι άνανδροι. “Είναι ατιμωτικό να προσεύχεσαι”, έγραφε ο Νίτσε. Στην πραγματικότητα, τό να προσεύχεσαι δεν είναι πιο ατιμωτικό από το να πίνεις ή να αναπνέεις.

Ο άνθρωπος έχει ανάγκη από το Θεό, όπως έχει ανάγκη από το νερό και τ'οξυγόνο. Κι αν το αισθητήριο του ιερού καλλιεργηθεί παραλλήλως με τη διαίσθηση, το ηθικό αισθητήριο, το αισθητήριο του ωραίου και το φώς της διανοίας, φέρνει στην ανθρώπινη προσωπικότητα την πλήρη της άνθηση. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία πώς η επιτυχία της ζωής προϋποθέτει την ολοκληρωτική ανάπτυξη κάθε μιας από τις φυσιολογικές διανοητικές, συναισθηματικές και πνευματικές λειτουργίες μας. Το πνεύμα είναι συγχρόνως λογική και συναίσθημα. Πρέπει λοιπόν ν'αγαπάμε την ομορφιά της επιστήμης, μα και την ομορφιά του Θεού. Έχουμε υποχρέωση ν'ακούμε τον Πασκάλ, με την ίδια θέρμη που ακούμε και τον Καρτέσιο.

(Από το βιβλίο του “Η προσευχή”

Μετάφρ. Η. Δημητρά, εκδ. Κακουλίδη, Αθήνα)

* Με τον όρο “αισθητήριο του ιερού”, εννοούμε το σύνολο των συνειδητών ή μη αισθημάτων, με τα οποία ο άνθρωπος γνωρίζει ή απλώς αισθάνεται την ύπαρξη ενός κόσμου ιερού πάνω από τον δικό του κόσμο.

Ο πόνος του Διονύσιου Σολωμού για τη λευτεριά της Ελλάδας

Από το βιβλίο του Κ. Καιροφύλα “Ο άγνωστος Σολωμός”

Αθήνα 1927, σελ. 167

“Ο πιστός υπηρέτης του Σολωμού, Λάμπρος Μιχαλόπουλος, εκ Σπάρτης, ο οποίος ευρίσκετο εις την υπηρεσίαν του εν Ζακύνθω κατά τα έτη της ελληνικής επαναστάσεως, διηγείτο τα εξής:

“Ένα μεσημέρι ακούαμε κανονιές και το αφεντικό εβγήκε έξω από την κάμαρά του και εστάθηκε εις τον λόφο (του Στράνη όπου έμενε και όπου έγγραφε τον “Ύμνον εις την Ελευθερίαν”). Έπειτα ανασηκώνοντας τα χέρια προς τον ουρανόν εφώναζε δυνατά, μά πολύ δυνατά: “Βάστα καϋμένο Μισσολόγγι, βάστα!” Και έκλαιγε σάν το παιδί. Άλλο ένα βράδυ όπου ήταν αστροφεγγιά, ήτουνε καθισμένος εις την ρίζαν μιάς ελιάς και έπειτα από πολλή σιωπή μου λέγει: “Λάμπρο, τί να γίνωνται εκεί κάτω τα αδέλφια μας;” Και τον είδα να χύνει δάκρυα και τότες. Άλλη φορά μου είπε να δώσω το φαγητό του εις τους χωρικούς, λέγοντάς μου: “Ετούτη την ώρα, Λάμπρο, πόσοι από τους αδελφούς μας εις το Μισσολόγγι πεινάνε. Δεν θέλω περισσότερο”. Και, μά τον κόσμο που τον έχει, το αφεντικό έφαγε ψωμί και ελιές μοναχά”.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α

Του αείμνηστου Δημήτριου Ιωαννίδη

Τους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους, από απόψεως διασώσεως των έργων των, ημπορούμεν να κατατάξωμεν εις δύο κατηγορίας: Εις εκείνους των οποίων διεσώθησαν μέχρις ημών ολόκληρα έργα, όπως είναι ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης, τινές των Στωϊκών, των Νεοπλατωνικών και άλλοι, και εις εκείνους των οποίων διεσώθησαν μόνον αποσπάσματα των έργων των, ως είναι οι προσωκρατικοί φιλόσοφοι, δηλαδή οι Μιλήσιοι, οι Ελεάται, οι Ατομικοί, ο Εμπεδοκλής, ο Ηράκλειτος και έτεροι. Τούτων, των τελευταίων, η ανασύστασις του φιλοσοφικού αυτών συστήματος ευλόγως συναντά δυσκολίας, λόγω ανεπαρκείας πηγών.

Μείζονας όμως δυσχερίας συναντώμεν εάν επιχειρήσωμεν να ανασυστήσωμεν την φιλοσοφίαν των Πυθαγορείων. Εάν θελήσωμεν δε να κατατάξωμεν τους Πυθαγορείους εις μίαν των ως ανωτέρω κατηγοριών, από απόψεως διατηρήσεως των έργων των, θα είδομεν ότι τούτο δεν είναι δυνατόν. Οι Πυθαγόρειοι παρουσιάζουν ιδιομορφίαν. Η ιδιομορφία δε αυτή συνίσταται εις το ότι ούτε ο ιδρυτής της Πυθαγορείου Σχολής έγραψε τι, ούτε οι άμεσοι αυτού μαθηταί. Σιγή απόλυτος ετηρήθη. Ότι διεσώθη μέχρις ημών προέρχεται εκ μεταγενεστέρων, πολλά δέ από πολύ μεταγενεστέρας. Αλλά και των μεταγενεστέρων τούτων τα περιελθόντα ημίν είναι πολλάκος γεγραμμένα συμβολικώς, ώστε και εκ του λόγου τούτου να γεννώνται άλλαι δυσκολίαι. Ορθώς λοιπόν ο Πορφύριος (232-304) μ.Χ.) έγραφε:

“Συνέβη σβεσθίηαι την Πυθαγόρειον φιλοσοφίαν, πρώτον μόν δια το αινιγματώδες, έπειτα δε διά το και τα γεγραμμένα Δωριδί γεγράφθαι”. Και η εις την Δωρικήν άλλωστε συγγραφή των πλεί-

στων έργων προσέθεσεν και αυτή δυσκολίας.

Ο πρώτος που έγραψε περί της φιλοσοφίας των Πυθαγορείων υπήρξεν ο Φιλόλαος. Μεταγενέστερος του Πυθαγόρου, σύγχρονος του Πλάτωνος, εξωτερικός μαθητής της Σχολής. “Μέχρι δε Φιλολάου ουκ ήν τι γνώναι Πυθαγόρειον δόγμα” αναφέρει Διογένης ο Λαέρτιος. Τα συγγράμματα του Φιλολάου εγράφησαν περίξ του 435 π.Χ. ήτοι εβδομήκοντα περίπου έτη μετά τον θάνατον του Πυθαγόρου, μετά την πυρπόλησιν του Βουλευτηρίου και την διασποράν των διασωθέντων Πυθαγορείων. Των έργων του Φιλολάου διεσώθησαν αποσπάσματα, ως και αποσπάσματα συγχρόνων ή και ολίγον νεωτέρων αυτού Πυθαγορείων. Αι άλλαι διασωθείσαι πηγαί είναι πολύ υστερώτεραι, των Νεοπυθαγορείων, κατά την αναγέννησιν του Πυθαγορισμού που αρχίζει από τον 1 π.Χ. αιώνα και των Νεοπλατωνικών από του 3ου μέχρι και του 5ου μ.Χ. αιώνας.

Έτερον είδος πηγών εμμέσων όμως, δύνανται να θεωρηθώσιν τα διασωθέντα αποσπάσματα Ελλήνων Φιλοσόφων συγχρόνων, ως ο Παρμενίδης ή επομένων του Πυθαγόρου ως ο Εμπεδοκλής και ο Δημόκριτος, οίτινες, ως ομολογείται, τα μάλα υπήρξαν επηρεασμένοι εκ της Πυθαγορείου Φιλοσοφίας.

Η ανασύστασις λοιπόν της Φιλοσοφίας των Πυθαγορείων είναι έργον δύσκολον, ελλείπει αμέσων πηγών, αλλά και ως εκ των γενομένων διαστροφών υπό των μεταγενεστέρων, οφειλομένων εις άγνοιαν ή εις παρανοήσεις της διδασκαλίας. Απαιτείται όθεν μεγάλη προσοχή δια την επιλογήν των γνησίων στοιχείων και την απόρριψιν των παρεισάκτων, των υπερβολών και των παρανοήσεων.

Αι γενόμεναι είτε εξ αγνοίας είτε ηθελημένως διαστροφαί και προσθήκαι εγέμισαν την λεγομένην Πυθαγόρειον φιλοσοφίαν με παραδοξότητα και ιδέας παιδαριώδεις αναξίας του ηθικού και γνωστικού ύψους του μεγάλου εκείνου Διδασκάλου και της περιφήμου αυτού Σχολής. Αλλά και ο θρύλος υπεισιήλθεν εις μέγα ποσοστόν εις τα ιστορικά ζητήματα περί του προσώπου του Πυθαγόρου και περί της Σχολής του, ώστε και επί του τομέως τούτου να χρειάζεται προσεκτική επιλογή του ιστορικού από του φανταστικού.

Όσοι ησχολήθησαν με το ζήτημα της ανασυστάσεως, της φι-

λοσοφίας των Πυθαγορείων, ευρέθησαν πρό των δυσκολιών, ως αναφέρονται και ετόνισαν την υφισταμένην έλλειψιν συγχρόνων και αυθεντικών πηγών και την ανάγκην προσεκτικής και αυστηρής επιλογής, τόσον εις το ιστορικόν όσον και εις το φιλοσοφικόν μέρος. Αναφέρονται προς τούτο χαρακτηριστικά τινά αποσπάσματα: Ούτω εις την εισαγωγήν εις τα “Χρυσά έπη”, έργον ως γνωστόν κάποιου υστερωτέρου ασχοληθέντος με το Πυθαγόρειον σύστημα, της εκδόσεως της βιβλιοθήκης του “Πατύρου”, διαλαμβάνεται: “Ο Πυθαγόρας ουδέν έγγραφε, δια της προσφορικής δε διδασκαλίας και του παραδείγματος αυτού μετέδιδεν εις τους μαθητάς του τα γεννήματα της μεγαλοφυούς διανοίας και τα προϊόντα της ευγενεστάτης καρδιάς του. Το παράδειγμα δε του διδασκάλου μιμούμενοι και οι μαθηταί ουδέν και αυτοί ζώντος αυτού έγγραφαν, αυστηρώς τηρούντες τας διατάξεις του κανονισμού της σχολής, όστις εις ουδένα επέτρεπε ν’ανακοινώση εις τους έξω αυτής αμνήτους τα λεγόμενα και τα δρώμενα εντός αυτής. Μετά τον θάνατον όμως του Πυθαγόρου από του Ε’ ήδη προ Χριστού αιώνος ήρχισαν μαθηταί αυτού να εκδίδωσιν έργα περιλαμβάνοντα τας περί φύσεως, θρησκείας, ηθικής, κοινωνίας, πολιτείας, και διαίτης γνώμας της Πυθαγορείου Σχολής. Πρώτος ο Φιλόλαος, ο του Σωκράτους σύγχρονος, εδημοσίευσεν την περί φύσεως διδασκαλίαν του Πυθαγόρου και του συγγράμματος αυτού τούτου ικανά μέχρις ημών αποσπάσματα περιεσώθησαν”.

Πρός δε εκ της Ιστορίας της Φιλοσοφίας του Μαργ. Ευαγγελίδου αποσπώμεν τα εξής: “Του Πυθαγόρου η ιστορία πρωίμως μεν ήδη, μάλιστα δε όσω μακρότερον χρόνον δια της παραδόσεως μεταλαμπαδεύετο, τοσούτω, πλέον υπερπληρούτο μύθων και εικασιών, εις δε την διδασκαλίαν αυτού εισεχώρησαν τοσαύτα εκ μεταγενεστέρων χρόνων και ιδίως από της εμφανίσεως της νέας Πυθαγορείου Σχολής και δια της υπ’αυτής εν μεγάλω βαθμώ επιτηδευομένης υποβολής Πυθαγορείων συγγραφών, ώστε ανάγκη οξυδερκεστάτης κριτικής, ιν’αποχωρισθώσιν εκ των προκειμένων ημίν ειδήσεων αι πεπλασμέναι” και αλλαχού: “Εκ των μέχρι τούδε ειρημένων εξάγεται ότι τα περί Πυθαγόρου και της Πυθαγορείου Σχολής λίαν πρωίμως ανεμίχθησαν μετά διηγημάτων πλαστών και αβεβαίων, ότι σύν τω χρόνω ανεπτύχθη μέγας αριθμός συγγραμ-

μάτων, μάλιστα δε από της εμφανίσεως της νέας Πυθαγορείου Σχολής, άπερ εις διαφόρους περιόδους ανήκοντα και διαφόρων Σχολών ή ανδρών δόγματα συμπεφυρμένα φέροντα απεδίδοντο των ιδρυτή της Πυθαγορείου Σχολής, ότι δύσκολόν έστι να διακρίνωμεν της μυθοπλασίας από της αληθούς ιστορίας”.

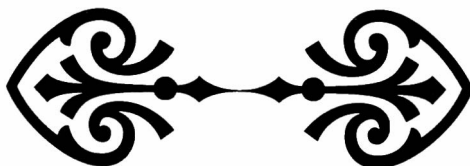
Σχετικώς επίσης ο Διον. Π. Καλογερόπουλος έγγραφεν: “Αι διδασκαλίας, τα σχέδια και ο σκοπός της Πυθαγορείου εταιρίας, ο χαρακτήρ, τα πονήματα και το πρόσωπον του Διδασκάλου περικαλύπτονται υπό μυστηριώδους σκότους λόγω ελλείψως αυθεντικών πηγών. Πάσαι αι περί τούτων περιελθούσαι ημίν γνώσεις ανήκουσιν εις εποχάς πολύ υστερωτέρας της του Πυθαγόρου και δή εις την εποχήν της αναγεννήσεως της Πυθαγορικής Σχολής ως εκ τούτου δε είναι συγκεχυμένοι και βρίθουσιν αντιφάσεων και ανακριβιών”.

Και ο Διδάσκαλος Σπ. Νάγος ομιλών σχετικώς έλεγεν: “να προσέχωμεν τας πηγάς εξ ών αρυόμεθα τας πληροφορίας περί Πυθαγορείων, καθ’ ότι εν πολλοίς αύται είναι αντιφατικάί”.

Εκτός όμως τούτων πρέπει επιπροσθέτως να ληφθή υπ’ όψιν ότι τα διασωθέντα, των τε παλαιών και των νεωτέρων, αναφέρονται, ως επί το πλείστον, επί των εξωτερικωτέρων σημείων της διδασκαλίας, διότι τα ενδότερα δεν εξωτερικευθήσαν, δοθέντος ότι η Σχολή ήτο εσωτερικής, ως γνωστόν, μορφής.

Προσεκτική εν τούτοις επιλογή ημπορεί να μας δώσει αρκετάς πληροφορίας ικανοποιητικής, δύναται τις ειπείν, επί ζητημάτων κοσμογονικών και ψυχογονικών της Πυθαγορείου διδασκαλίας, αλλά και περί ωρισμένων αρχών αυτής, ως είναι η αρχή της εξελίξεως, της μετενσαρκώσεως, του αντιπεπονθόντος και άλλα.

(συνεχίζεται)

ΛΟΓΟΙ ΣΟΦΟΙ

Μακάριος ο άνθρωπος
που ξέρει να καταφρονεί τη δύναμη
την υλική, κι έχει υψωμένα
τα μάτια του στον ουρανό

Σωτήρης Σκίπης (βιβλική άρπα, II)

Τα βιβλία ! Νεκροί με ανοιγμένα μάτια.

Κωστής Παλαμάς

Η μεγαλύτερη πολυτέλεια είναι η απλότητα.

Κουρδική παροιμία ("Η σοφία της Ανατολής", Ζ.Σνονέ, σελ 153

(...)

κρέμεται το Πεπρωμένο
σαν τυφλό σπαθί να πέσει ακονισμένο!

(Στέφανος Δάφνης (1882-1947,

από το ποίημά του "Εν'αγκαθωτό στεφάνι...")

Δεν ήσουν δέκα χρονών,
γιε μου, σαν έγγραψες
γεννήθηκα αδερφός μ' όλους τους ανθρώπους.

Μάριο Μοντούρι (Μετάφρ. Μαργαρίτα Δαλμάτη)

Τα ζώα είναι οι κατώτεροι αδελφοί μας.

Ράντγιαρντ Κίπλινγκ (1865-1936)

Πρέπει να είσαι τρυφερός εκεί που κρίνεις. Τότε κρίνεις αποτελεσματικότερα.

Κωστής Παλαμάς (Πεζοί Δρόμοι)

Ουδέποτε θα υπερηφανευθείτε εάν αληθινά μάθετε την επιστήμην και την αρετήν.

Διονύσιος Σολωμός (Κ. Καιροφύλα, Ο άγνωστος Σολωμός, Αθήνα 1927)

Οι άνθρωποι θα είναι ασφαλείς μόνο όταν μάθουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους ως ίσοι και αδέρφια.

Μαχάτμα Γκάντι ("Το Βήμα", 7/10/2001)

Όποιος από τους ανθρώπους φοβάται πολύ το θάνατο γεννήθηκε μωρός. Η έννοια του θανάτου ανήκει στη Μοίρα. Όταν έλθει ο καιρός, ακόμα και στ'ανάκτορα του Δία αν καταφύγεις, είναι αδύνατο να τον αποφυγεις.

Σοφοκλή (Ανθολ. Στοβαίου ΡΙΗ, 12)

Εκείνον που θέλει, οι Μοίρες τον οδηγούν, εκείνον που δεν θέλει, τον σέρνουν.

Λαϊκή Σοφία

Όταν ενωθεί ο άνθρωπος με το Θεό, δεν έχει πειρασμούς. Μπορεί ο διάβολος να κάνει κακό στον Άγγελο; Όχι, καίγεται.

*Γέροντας Παΐσιος (Λόγοι, "Πνευματικός αγώνας"
Σουρωτή Θεσσαλονίκης 2001 σελ. 121)*

Η ΤΡΑΓΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΠΟΥ ΖΗΤΗΣΕ ΝΑ ΒΡΕΙ ΤΟ ΘΕΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΔΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΙ

τον Νίκου Καζαντζάκη

Δίπλα στη γιγάντια επική μορφή του Τολστόι υψώνεται η τραγική μορφή του Δοστογιέφσκι. Κι' οι δυο ζήτησαν πέρα από τα φαινόμενα να βρουν και να διατυπώσουν τον "Θεό". Μα οι δρόμοι τους υπήρξαν εντελώς διαφορετικοί.

Ο Τολστόι είναι αριστοκράτης, πλούσιος, θηριώδους υγείας, ριζωμένος στη ρωσική πεδιάδα, σα δρύς. ο Δοστογιέφσκι είναι μικροαστός, σε όλη του τη ζωή υπόφερε από φτώχεια, πεινούσε, ήταν άρρωστος, το νευρικό του σύστημα πληγωνόταν από κάθε φύσημα της ψυχής, ήταν ο τύπος του νευροπαθούς προλετάριου των μεγαλουπόλεων.

Το μάτι του Τολστόι έβλεπε τον εξωτερικό κόσμο με διαύγεια, χαιρόταν με αγάπη και οραματική ακρίβεια το σώμα· ο Δοστογιέφσκι παραιτούσε γρήγορα το σώμα, το μισούσε σα σκοτεινό, σατανικό εμπόδιο, κι' έμπαινε μ' ένα πήδημα στα έγκατα του ανθρώπου.

Στον Τολστόι επικρατούσε, κυρίαρχο, το νηφάλιο λογικό ήταν ρεαλιστής, ήξερε τί ήθελε, επέβαλε αυστηρή αρχιτεκτονική και στο έργο της τέχνης του και στη μέθοδο της ηθικής του αναζήτησης και στην καθημερινή ζωή του· η ζωή για τον Τολστόι ήταν ένα πρόβλημα που προσπαθούσε να το λύσει με το λογικό.

Στον Δοστογιέφσκι επικρατεί η σκοτεινή καρδιά, η μυστική ταραχή, το χάος. Ο Δοστογιέφσκι είναι μυστικόπαθος οραματιστής, τα έργα του είναι ακατάστατα, άνισα, η ζωή του, η εσωτερική κ' η εξωτερική, όλο αστραπές και σκοτάδι. Η ζωή για τον Δοστογιέφσκι κ' η ψυχή του ανθρώπου είναι ένα αίνιγμα φοβερό, ζοφερό, γεμάτο μυστήριο, που το λογικό ποτέ δεν μπορεί να λύσει· μονάχα η καρδιά μπορεί να το ζυγώσει και να το αισθανθεί, αγαπώντας.

Για τον Τολστόι ο πόνος είναι μέσο, είναι ο δρόμος που μας

οδηγά στη λύτρωση· για τον Δοστογιέφσκι πόνος και ζωή, πόνος και αγάπη είναι ένα, ο πόνος είναι συνάμα κ'η λύτρωση.

Η εσώτερη δραματική πάλη του ηθικολόγου με τον καλλιτέχνη Τολστόι, που τόσο σπάραξε τα τελευταία χρόνια της ζωής του, δεν υπάρχει στον Δοστογιέφσκι· καμιά δεν ένοιωθεν αυτός αντίθεση μεταξύ της καλλιτεχνικής και της ηθικής του αποστολής· γι'αυτόν η ποιητική δημιουργία, δηλαδή η προσπάθεια να εμβαθύνεις στην ανθρώπινη ψυχή και να την διατυπώνεις, ήταν το ανώτερο χρέος.

Οι ήρωες του Δοστογιέφσκι δεν βρίσκονται σε αγώνα με τα γύρω τους καθεστώτα, δεν αρνούνται το κράτος, την εκκλησία, τον εθνισμό· τουναντίον αναγνωρίζουν όλες τούτες τις δεσποτικές δυνάμεις και προσπαθούν να βρουν το μυστικό τους νόημα. Οι ήρωες του Δοστογιέφσκι δεν γαληνεύουν όταν έρθουν σ'επαφή με τη γη, με τον μουζίκο, με τη φύση· η ατμόσφαιρα όπου κινούνται κι αναπνέουν άνετα- ατμόσφαιρα ακάθαρτη, τρικυμισμένη, όλο φωνές-είναι η πλατειά, η σατανική αυτή εφεύρεση, όπου οι ψυχές των ανθρώπων κολάζονται. Δεν είναι οι ήρωες του Δοστογιέφσκι, όπως του Τολστόι, μεγάλοι άρχοντες, πρίγκιπες και πριγκιπέσσες ή μουζικοί· μα πνευματικοί προλετάριοι που περιπλανώνται στα πεζοδρόμια της μεγάλης πολιτείας και τρικλίζουν στα σύνορα του εγκλήματος, της παραφροσύνης και της πείνας. Το χάος της ψυχής, να το τρομακτικό εργαστήρι όπου ο Δοστογιέφσκι είναι βυθισμένος και δουλεύει.

Καταπληκτική εντύπωση προξενεί η ψυχοαναλυτική δύναμη του Δοστογιέφσκι. Κανένας όσον αυτός δεν μπόρεσε με τόση παθολογικώς οξεία διαίσθηση, με τόση επιστημονική ακρίβεια, ν'αναλύσει τις σκοτεινές ασυνάρτητες, κολασμένες ψυχές.

Ο Δοστογιέφσκι μιλά σπάνια για τη φύση· είναι προλετάριος στη μεγάλη “φανταστική” πολιτεία, την Πετρούπολη. Όμως στις λίγες φυσικές περιγραφές του νοιώθεις βαθύ αίσθημα, αγάπη δικριτική και μυστική της γής, του αέρα, του δέντρου. Δεν περιγράφει, όπως ο Τολστόι, το “σαρικό σώμα” της Ρωσίας, το γεμάτο αίμα, λάσπη και μυρωδιές μα το μυστικό της σώμα, που το διατρέχει, σα φλόγα, από τη φτέρνα έως την κορφή, η ψυχή.

Επιστρέφει ο Δοστογιέφσκι στη Ρωσία, η φήμη του αρχίζει να επιβάλλεται, αναπνέει λίγο από την οικονομική δυστυχία. Γίνεται

διευθυντής της εφημερίδας “Πολίτης”, γράφει το “Ημερολόγιο του Συγγραφέα”, που γίνεται ανάρπαστο, και τέλος το αριστούργημά του “Αδελφοί Καραμαζώφ”. Στα 1880 εκφωνεί περίφημο λόγο στα αποκαλυπτήρια του αγάλματος του Πούσκιν στη Μόσχα· υμνεί τον μεγάλο ποιητή που τόσο αριστοτεχνικά εξωτερίκεψε τη ρωσική ψυχή και βρίσκει αφορμή να τονίσει πάλι την πίστη του στην παγκόσμια αποστολή της ορθόδοξης Ρωσίας. Λίγους μήνες ύστερα από τον λόγο τούτον, ο μέγας συγγραφέας πέθανε.

Μερικές εβδομάδες πριν του θανάτου του έγραφε στο σημειωματάριό του: “ Η ουσία μου χωρίς άλλο είναι λαϊκή, γιατί οι επιθυμίες μου πηγάζουν από τα βάθη της χριστιανικής ψυχής του λαού· ο σημερινός ρωσικός λαός δεν με γνωρίζει, μα θε με γνωρίσει ο μελλούμενος ρωσικός λαός”.

Ο κεντρικός ήρωας όλου του έργου του Δοστογιέφσκι είναι ο ταπεινός, περιφρονημένος, ο μισοπάλαβος, ζεί τον πόνο του, όχι μονάχα με ηρωϊσμό, μα μ’ένθουσιασμό κ’ευγνωμοσύνη. Ένα είναι το χρέος του ανθρώπου και συνάμα η μεγάλη του ευτυχία: **ν’αγαπά τους ανθρώπους, να νοιώθει τον πόνο τους και να θυσιάζεται.**

Η αγάπη αυτή δίνει στον ήρωα του Δοστογιέφσκι μιαν έκτη αίσθηση· να καταλαβαίνει τον πόνο του άλλου, να τον συμμεριζεται κ’επομένως να τον αλαφρώνει. Ο ήρωας του Δοστογιέφσκι λαχταρά, όπως ο Χριστός, να σταυρωθεί, για να πάρει απάνω του όλες τις αμαρτίες της γής και να σώσει τους ανθρώπους. Περισσότερο από τη Σόνια στο “Έγκλημα και Τιμωρία”, περισσότερο από τον Αλιόσα Καραμάζωφ, την αγνότατη, μυστικόπαθη ψυχή, η τραγική, κωμική και μυστηριώδης ψυχή του πρίγκιπα Μούσκιν στον “Ηλίθιο”, είναι ο αληθινός ήρωας, η ουσία όλου του έργου του Δοστογιέφσκι.

Η “ελεεινή μορφή” του Δον Κιχώτη είχε κάμει βαθύτατη εντύπωση στον Δοστογιέφσκι: “Όταν ο Δον Κιχώτης τα είχε πια όλα απαρνηθεί κ’είχε θεραπευτεί από την τρέλα και σωφρονίστηκε, τότε πέθανε ήσυχα, μ’ένα θλιμένο χαμόγελο στα χείλη. Είχε αγαπήσει τον κόσμο με την σφοδρή δύναμη της αγιάς του αγάπης και τώρα πια κατάλαβε πώς η ζωή του πήγε χαμένη”.

Οι ήρωες του Δοστογιέφσκι είναι κυριευμένοι από “δαίμονα”, από σκοτεινές δυνάμεις και παλεύουν σε όλη τους τη ζωή με τον

“δαίμονά” τους. Άθεοι, μηδενιστές, σάτυροι, εγκληματίες, όλοι είναι βυθισμένοι στην κόλασή τους με ηδονή, με πάθος με εωσφορικό μεγαλείο- που δίνει στην σκοτεινή μορφή τους μιαν αίγλη επικίνδυνη. Αισθάνεσαι πώς η ίδια η ψυχή του Δοστογιέφσκι παλεύει μέσα στους ήρωές του και κολάζεται, η ίδια η ψυχή του ανθρώπου κι ολόκληρου του Σύμπαντος· παράδεισος υπάρχει, μα για να τον φτάσεις, πρέπει να περάσεις απ’όλη την κόλαση.

Ποιόν σώζει ο Θεός; Μονάχα όποιον αισθάνεται μέσα του ταπεινοφροσύνη κι αγάπη· τα αισθήματα τούτα μπορούν να λάμπουν- και μάλιστα συχνότατα λάμπουν - στην ψυχή του άθεου και του εγκληματία. Νάσαι θερμή ψυχή, θερμό κορμί- να τα προαπαιτούμενα της σωτηρίας. Οι κρύοι, οι λογικοί οι ευτυχείς, όσοι έλυσαν όλα τα προβλήματα και δεν ταράζονται ποτέ, αυτοί αδύνατο να σωθούν.

Τίποτα άλλο δεν περιφρονεί ο Δοστογιέφσκι τόσο πολύ από τους λογικομανείς κοινωνιολόγους που ευαγγελίζονται τη δικαιοσύνη και την ευτυχία. Μισεί τους σοσιαλιστές και τους φιλελεύθερους που επιζητούν να φέρουν την ισότητα και ν’αναμίξουν το λαό στην πολιτική. Ο Δοστογιέφσκι υπερασπίζεται την εκκλησία, γιατί δίνει μορφή στο σκοτεινό αίσθημα του Θεού, είναι θιασώτης της μοναρχίας, όχι βέβαια του Νικολάου μα της παλιάς ρωσικής, της προταταρικής, όταν ο μονάρχης ήταν πατέρας του λαού. Είναι φανατικός πανσλαβιστής θέλει να μείνει Ρώσος, δηλαδή καθώς τονίζει, άνθρωπος: Ο Ρώσος ζει με όλα και μέσα σ’όλα. **Είναι ένα με ό,τι είναι ανθρώπινο, χωρίς διακρίσεις εθνικότητας, φυλής, εδάφους.** Ο Ρώσος έχει το ένστικτο του “παναθρώπινου”. Ο Δοστογιέφσκι πιστεύει ακλόνητα πώς η Ρωσία είναι προωρισμένη “άνωθεν” να σώσει το κόσμο. Θεωρεί την Ευρώπη “νεκροταφείο”, όλες οι μεγάλες ψυχές πέθαναν και μονάχα οι άψυχοι, πρακτικοί, συμφεροντολόγοι “μπακάληδες” ζούν. Από τη Ρωσία θα τιναχθούν οι πρώτες κραυγές της ανάστασης. Ο Δοστογιέφσκι κάποτε παρομοιάζει τη Ρωσία με τη γυναίκα της Αποκάλυψης που πέφτει απάνω της ο ήλιος, γονιμοποιείται και γεννά τον γιού. Ο γιός που θα γεννήσει η Ρωσία είναι ο νέος Λόγος που θα σώσει τον κόσμο.

Η αμαρτία, η φιληδονία, το πάθος, ο “δαίμονας” στο έργο του

Τολστοί είναι απλοϊκός, φυσιολογικός, και κατά βάθος όχι επίφοβος· ο γερός άνθρωπος μπορεί να παλέψει μαζί του και να τον νικήσει. Στον Δοστογιέφσκι όμως ο “δαίμονας” αυτός είναι μια δύναμη ακατανίκητη, σκοτεινή, μυστηριώδης, ένα όχι μονάχα με την σάρκα μας μα και με την ψυχή μας, ίσως ένα και με τον Θεό. Η αρμονία είναι μια ανάγκη του ανθρώπινου λογικού· μα ο Θεός είναι ανώτερος από το λογικό, ανώτερος από την αρμονία. Ίσως η βαθύτερη διάκριση που μπορεί να γίνει μεταξύ Τολστοί και Δοστογιέφσκι είναι τούτη: Ο Τολστοί υπήρξε προφήτης μιας τέτοιας αρμονίας· ο Δοστογιέφσκι, προφήτης ενός τέτοιου Θεού.

(“Νέα Εστία”, τόμος Ξ, 1956, σελ. 1644-1646)

Όταν ήταν στην φυλακή ο πνευματικός διάδοχος του Γκάντι, ο Βιναγιάκ Βίνομπα Μπχάβα, τον επισκέφθηκε ένας ξένος δημοσιογράφος. Και του είπε στη θέση οποιασδήποτε δηλώσεως:

“Έχετε πάει σε τσίρκο; Η διαφορά του τσίρκου και της φυλακής είναι πως στο τσίρκο οι άνθρωποι διευθύνουν τα ζώα, ενώ στη φυλακή τα ζώα διευθύνουν τους ανθρώπους”.

(Από τη “Ν.Εστία”, Χριστούγεννα 1969, σελ. 18)

Ο θάνατος που γίνεται σπορά κρυφή,
το σάρι που σαπίζοντας καρπίζει.
Στην έκλαμψη του πόνου μας ροδίζει
της θέωσης η μυστική κι απρόσιτη κορφή.

Στέργιος Δημούλης

ΕΜΦΑΝΙΣΕΙΣ ΨΥΧΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

Από το βιβλίο του Camille Flammarion
“Το άγνωστον και τα ψυχικά προβλήματα”

Μετάφρ. Γ. Δημητρίου, Αθήναι 1927, σελ. 49

“Ο καθηγητής E.Lemoisson διηγείται την εξής ανακοίνωσιν που του έκαμεν η στενή του φίλη μαρκησία Μ.

Η μαρκησία εδειπνούσεν ένα βράδυ εις μίαν φιλικήν της οικογένειαν εις το Παρίσι. Οι συνδαιτημόνες ήσαν πολλοί και φαιδρότατοι. Όθεν η συγκίνησις υπήρξε μεγάλη, όταν μία κόρη από τας παρευρισκομένας, αφίνουσα μεγάλην κραυγήν, ανετράπη εις την καρέκλαν της καταληφθείσα από μίαν κρίσιν θρήνων. Όλοι έτρεξαν εις βοήθειάν της. “Εκεί ! Εκεί !” έλεγε δεικνύουσα την υάλινην θύραν της τραπεζαρίας, “εκεί είδα την μητέρα μου, η μητέρα μου απέθανε !”

Ματαίως επροσπάθησαν να την καθησυχάσουν και να διώξουν από το πνεύμα της την κακήν αυτήν ιδέαν. Όλοι δε οι συνδαιπνούντες εμελαγχόλησαν. Δέκα λεπτά ύστερα, κάποιος εκτύπησε την θύραν, και εξήτησε να οδηγήσει την δεσποινίδα Χ σπίτι της, αφίνων να υπονοηθεί ότι κάποιο μεγάλο δυστύχημα συνέβη. Η μητέρα της κόρης είχεν αποθάνει αιφνιδίως”.

Κυκλοφορεί
η νέα έκδοση του κλασικού έργου
της ιδρύτριας της Θ.Ε.

Έλενα Π. Μπλαβάτσκυ

Το κλειδί
της θεοσοφίας

Διατίθεται στα γραφεία της Θ.Ε.

Βουκουρεστίου 25,

T.T. 106 71

Τηλ. 3620702

3610961

Ο ΜΑΪΤΕΡΛΙΝΚ ΚΑΙ Η ΜΟΙΡΑ

Της Ζερμαίν Μαμαλάκη

Οι βιογράφοι του Μαίτερλινκ υποστηρίζουν πώς ο συγγραφέας οδηγήθηκε στις πιο αληθινές ανακαλύψεις, στον τομέα της φιλοσοφίας του, χάρις στην αγάπη του για μια γυναίκα. Και ο καθένας το πιστεύει όταν ακούει τί λέει ο Μαίτερλινκ για τη γυναίκα: “Οι γυναίκες, γράφει, γνωρίζουν πράγματα που εμείς αγνοούμε. Έχουν τη λάμπα τους ενώ εμείς την χάσαμε. Είναι οι μυστικές αδελφές όλων των μεγάλων πραγμάτων που δεν φαίνονται. Οι γυναίκες έχουν διατηρήσει το αίσθημα του μυστικισμού επί της γής. Αν εξαφανίζονταν, το πνεύμα θα βασίλευε μόνο του σε μια έρημο”.

Ο Γάλλος συγγραφέας Εντουάρντ Συρέ γράφει τον Μαίτερλινκ: “Η διαίσθηση του Μαίτερλινκ ξύπνησε καθώς διάβασε τους μεγάλους μυστικούς συγγραφείς του παρελθόντος και της εποχής του... Από τους αρχαίους, τον Πλάτωνα, τον Πορφύριο, τον Μάρκο Αυρήλιο, τον Αγ. Διονύσιο τον Αεροπαγίτη, από τον Μεσαίωνα, του Ρόϊσμπρούκ, τον Γιάκομπ Μπέμ, και από τους μοντέρνους τον Σπινόζα, τον Κάντ, τον Σοπενχάουερ. Επίσης διάβασε με πάθος τον Νοβάλις, τον Κάρλάϊλ, τον Έμερσον, τον Κόλεριτζ κλπ, που στον 19ον αιώνα διακρίθηκαν σαν απόστολοι της Ψυχής και Ιππότες του πνεύματος σε αντίθεση με τον θριαμβευτικό υλισμό”.

Και οι φιλοσοφικές μελέτες του Μαίτερλινκ, π.χ. ο “Θησαυρός των Ταπεινών”, “Η Σοφία και η Μοίρα”, “Ο Θάνατος”, “Πρίν από τη Μεγάλη Σιωπή” κλπ έχουν όλες την εμπνευσμένη, ανώτερη πνοή του καλοπροαίρετου ερευνητή, που αναζητάει δίχως προκατάληψη, δίχως σοφιστείες και περιπλοκές, με μόνο οδηγό τη δίψα για την αλήθεια και το φώς.

Στο βιβλίο του “Σοφία και Μοίρα” ο Μαίτερλινκ προσπαθεί,

μαζί με πολλά άλλα, ν'αποδείξει στον άνθρωπο ότι η Μοίρα που φοβάται δεν είναι μια τρομερή εξωτερική δύναμη, που εναντίον της είναι δύσκολο ν'αγωνισθεί κανείς.

Η Μοίρα είναι κάτι που βρίσκεται κατά κάποιον τρόπο μέσα μας, προσδιορίζεται από τις δικές μας ικανότητες, τα ελαττώματά μας και τα προσόντα μας, από τις σκέψεις και τις πράξεις μας, κι'από την ποιότητα της ψυχής μας. "Είναι αλήθεια, γράφει ο Μαίτερλινκ, πώς η ευτυχία ή η δυστυχία, ακόμα κι'άν προέρχονται από εξωτερική αιτία, δεν υπάρχουν παρά μέσα μας. Ότι μας περιστοιχίζει γίνεται άγγελος ή δαίμονας ανάλογα με τη διάθεση της καρδιάς μας. Η Ιωάννα Ντ'Αρκ άκουγε τις Άγιες και ο Μάκβεθ τις μάγισσες. Και είναι πάντα η ίδια φωνή.

Η Μοίρα για την οποία παραπονιόμαστε δεν είναι εκείνο που νομίζουμε. Δεν έχει άλλα όπλα από κείνα που εμείς οι ίδιοι της προσφέρουμε".

Αλλού πάλι λέει : "Το πιο ενεργητικό στοιχείο μέσα σ'αυτό που ονομάζουμε Μοίρα, είναι μια δύναμη που φτιάξαν οι ίδιοι οι άνθρωποι. Δεν βγαίνει σε μια δεδομένη στιγμή από την ανεξερεύνητη κι'απύθμενη άβυσσο. Σχηματίζεται από την ενεργητικότητά μας, τους πόθους, τις σκέψεις, τους πόνους και τα πάθη των αδελφών μας. Και έπρεπε να τα γνωρίζουμε αυτά αφού είναι όμοια με τα δικά μας. Θα έχουμε κατοχυρώσει πολύ την ασφάλειά μας, τη γαλήνη και την ευτυχία μας, την ημέρα που η νωχέλειά μας και η άγνοιά μας θα πάψουν να ονομάζουν μοιραίο ό,τι η ενεργητικότητά μας και η εξυπνάδα μας έπρεπε να χαρακτηρίσουν σαν φυσικό και ανθρώπινο".

Τούτο μας θυμίζει, έτσι σαν συγγενική νότα, τον μεγάλο Ινδό φιλόσοφο Κρισναμούρτι, όταν γράφει στο βιβλίο του "Στα πόδια του Διδασκάλου": "Λύπες, δυσκολίες, ασθένειες, όλα αυτά πρέπει να είναι αδιάφορα στον άνθρωπο και δεν πρέπει να επηρεάζουν την ηρεμία της διάνοιάς του. Αυτά είναι το αποτέλεσμα περασμένων πράξεων κι'ό,τι έρχεται πρέπει να το υπομένεις με ευχαρίστηση, γιατί πρέπει να θυμάσαι πώς κάθε κακό είναι περα-

στικό και πώς έχεις χρέος να μένεις πάντα χαρούμενος και ήρεμος”. Αλλού πάλι λέει ο Κρισναμούρτι: “Ο Θεός είναι τόσο Σοφία όσο και Αγάπη”. Και ο Μαίτερλινκ γράφει: “Η σοφία είναι πολύ περισσότερο ένας πόθος της ψυχής μας από ένα προϊόν της λογικής. Ζεί πάνω από τη λογική και γι’ αυτό κάνει πολλά πράγματα που δεν εγκρίνει η λογική. Έτσι μια μέρα η σοφία είτε στη λογική ότι έπρεπε ν’ αποδώσει το καλό για το κακό και ν’ αγαπάει τους εχθρούς της. Η λογική ανέβηκε εκείνη την ημέρα πολύ ψηλά μέσα στο βασίλειό της και το παραδέχτηκε. Η σοφία είναι το φως της αγάπης και η αγάπη θρέφει το φως. Περισσότερο υψώνεται η σοφία και περισσότερο πλησιάζει την Αγάπη”.

(“Νέα Εστία”, 1962, σελ 697)

Η πόρτα είναι ανοιχτή στον άνεμο,
η καρδιά είναι ανοιχτή στο φως,
τα χέρια είναι ανοιχτά στην αγάπη.
‘Οποιος κι’ αν έρθει,
τόπο θάβρει στην καρδιά μου.

Τάκης Σωτήρχος

Η ΜΗΤΕΡΑ ΣΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Της Αλέκας Μαντζουλίνου

Δεν θα εύρισκα άστοχη, σαν πρώτη σκέψη, το γιατί να θελήσει να μιλήσει κανείς για τη μητέρα σε διάφορες εποχές, αφού την ιδέα της την αυθύπαρκτη και αναλλοίωτη στην ανθρώπινη ιστορία εκφράζει και επιβάλλει ο αιώνιος και ακατάλυτος φυσικός νόμος: το κοσμογονικό λειτούργημα της μητρότητας.

Δεν μπορούμε, ωστόσο, να παραβλέψουμε εκδηλώσεις και θέσεις της κοινής γνώμης, που άλλοτε στενά δεμένες με θρησκευτικές πεποιθήσεις και κοινωνικούς θεσμούς κι άλλοτε ευαίσθητες στα ιστορικά προστάγματα και τις ανησυχίες των καιρών άσκησαν επίδραση στη δεκτικότητα της έννοιας και της αποστολής της μητέρας, δίνοντάς μας έτσι και την εικόνα μιας εποχής.

Στον πανάρχαιο κόσμο, που ο μύθος αχνά αγγίζει την ιστορική αλήθεια, το καθήκον των παιδιών ν' αγαπούν και να τιμούν τη μητέρα τους ήταν φυσικός και θρησκευτικός άγραφος νόμος.

Στην "Οδύσσεια" διαβάσαμε με πόση λαχτάρα, ότι ο Οδυσσέας στον πολύπαθο γυρισμό του στην Ιθάκη, περνώντας κι από το βασίλειο του Άδη, που τον έστειλε η μήνις του θαλασσοκράτορα θεού Ποσειδώνα, ξανασυναντά τη μητέρα του, που είχε πεθάνει από τον καημό του μακρινού ξενιτεμού του. Και τα λένε και θυμούνται τα παλιά.

Για τον Σημοήσο, ένα νέο Τρώα που σκοτώθηκε στη μάχη, ο Όμηρος δεν κλαίει τα χαμένα του νιάτα, τον λυπάται μόνο γιατί δεν θα ζήσει να εκτελέσει ένα μεγάλο χρέος: Να γηροκομήσει τη μάνα του.

"Δεινόν το τίκτειν, ουδέ γάρ κακώς πάσχοντι μίσος ών τίκει προογίγνεται", λέει ο Σοφοκλής στην "Ηλέκτρα". "Είναι μεγάλο

νάσαι μάνα, και για τα παιδιά σου δεν νιώθεις έχθρητα μήτε όταν σε πληγώνουν”. Γι’ αυτό, αλλοίμονο, στο παιδί που θα μελετούσε κακό για κείνη. Οι φοβερές θεότητες του Άδη, οι Εριννύες, που οσφραίνονταν το χυμένο αίμα και φρικτά τιμωρούσαν τον φταίχτη, ήταν ταγμένες να την προστατεύσουν. Κ’ είναι αυτές οι θεότητες, οι Εριννύες, που τυραννούν ακατάπαυστα τον Ορέστη, τον μητροκτόνο της ανάξιας μητέρας του Κλυταιμνήστρας. Και τον τυραννούν ακατάπαυστα όσο κι αν η κοινή γνώμη επιδοκίμασε την πράξη του και το Ανώτατο Δικαστήριο τον απάλλαξε από την κατηγορία κρίνοντάς την σαν έγκλημα τιμής που το επέβαλε η συνείδησή του για τον προμελετημένο φόνο του πατέρα του Αγαμέμνονα, βασιλιά των Μυκηνών.

Από τον 6ον π.Χ. αιώνα, την εποχή του νομοθέτη Σόλωνα, ο άγραφος αυτός φυσικός νόμος, να τιμούν τα παιδιά τους γονείς τους, γίνεται επιταγή της Πολιτείας. Η αρχαία Πολιτεία των Αθηναίων την παράλειψη του καθήκοντος προς τους γονείς δεν συγχωρούσε στους πολίτες της. Οι παραβάτες δικάζονταν και η καταδίκη τους τους έκανε ανάξιους ν’ αναλάβουν δημόσιο αξίωμα. Ακόμα και η ορκωμοσία των εννέα Αρχόντων στην αρχαία αθηναϊκή δημοκρατία περιλάμβανε και τη βεβαίωση ότι τιμούνε τους γονείς τους. Και μια λεπτομέρεια στο θέμα αυτό, που σήμερα φαίνεται να έχει εντελώς ιδιωτικό χαρακτήρα: το αν εστόλιζαν τους τάφους των γονέων τους ήταν σημαντικό στη δοκιμασία του υποψήφιου για το μεγάλο αξίωμα του αθηναίου άρχοντα.

Αυτούς, λοιπόν, τους νόμους ερμηνεύει ο Σωκράτης στο γιό του Λαμπροκλή όταν μια μέρα τον είδε οργισμένο με τη μητέρα του, τη γνωστή σε όλους για τον κακότροπο χαρακτήρα της, την Ξανθίππη. Και τον συμβουλεύει πώς πρέπει, αν έχει φρόνηση, να παρακαλέσει τους θεούς να τον συγχωρήσουν που παραμέλησε τη μητέρα του, μήπως κι αυτοί βλέποντας την αχαριστία του τον τιμωρήσουν.

Όταν ο βαθύπλουτος βασιλιάς των Λυδών Κροίσος ερώτησε τον Σόλωνα: ποιόν θεωρούσε ευτυχέστερο μεταξύ των ανθρώπων που γνώρισε, αυτός ανέφερε δύο νέους: τον Κλεόβι και τον Βίωνα, για τον φόρο τιμής, τον σπάνιο βέβαια αλλά και γι’ αυτό αξιομνημόνευτο, προς τη μητέρα τους. Ήταν απόλυτη ανάγκη η μητέ-

ρα των παιδιών αυτών να πάει στο ιερό της θεάς Ἥρας. Και όπως τα βόδια δεν ήρθαν εγκαίρως από το χωράφι για να σύρουν την άμαξα, ζεύτηκαν οι δύο νέοι την άμαξα και την έσυραν ως το Ηραίο. Και στο τέλος της θριαμβευτικής τους πορείας σωριάστηκαν νεκροί στο χώμα. Δοκίμασαν όμως έτσι τον καλύτερο θάνατο που υπάρχει, όπως λέει ο Ηρόδοτος.

Ο Αριστοφάνης, ξεκινώντας με πρόθεση να σατιρίσει τις γυναίκες που είχαν ξεθαρρέψει από τη Σωκρατική φιλοσοφία και την Πλατωνική διδασκαλία και ζητούσαν δικαιώματα, είπε ο ίδιος έναν καλό και σωστό λόγο: “Πώς έπρεπε η γυναίκα που γέννησε διακεκριμένο άνδρα να έχει κι αυτή τιμές” (...)

Η σημασία που είχε η ίδια η μητέρα για το παιδί της συχνά διανθίζει τα αρχαία κλασικά κείμενα με σκηνές σαν κι αυτήν που μας δίνει ο Σοφοκλής στον “Αίαντα”, όπου η Τέκμησσα για να σώσει τον άνδρα της κι αφέντης της- γιατί είναι σκλάβα- από το παραλήρημα της απελπισίας που τον φέρνει στην αυτοκτονία, τον εξορκίζει στη μάνα του που τον περιμένει να γυρίσει από την Τροία. Και του λέει: “Λυπήσου και τη μάνα σου πούχει άμετρα τα χρόνια και τους θεούς μερόνυχτα παρακαλεί για σένα να της γυρίσεις ζωντανός στο πατρογονικό σου”. Κι ακόμα σαν τον “Ιώνα, που εγκαταλελειμένο παιδί αναγνωρίζεται από τον πατέρα του Ξούθο στους Δελφούς και νιώθει πιο έντονα ακόμη την έλλειψη της μάνας, λέγοντας, κατά τον Ευρυπίδη, “έν δε της τύχης άπεστί μοι ει μή γαρ ήτις μ’έτεκεν ευρήσω, πάτερ, αβίωτον ημίν”- “απ’την τύχη μου κάτι λειψό είναι, πατέρα άν δεν βρώ εκείνη που μ’έχει κάμει, αβίωτη θα είναι η ζωή μου”.

Όσο όμως κι άν ο δεσμός μητέρας και παιδιού βρήκε τις συγκινητικές και παραστατικές εκφράσεις του γιατί μπόρεσε να τις συλλάβει η φιλοσοφική σκέψη και να τις σκηνογραφήσει η αισθηματική φαντασία του ποιητή, στην κοινή συνείδηση του αρχαίου κόσμου δεν μπόρεσε να πλάσει άλλο σύμβολο απ’τη φυσική προσφορά της μητέρας, τη γέννηση και το θηλασμό.

Μέσα στο πανθειστικό τέμενος των αρχαίων η θεοποίηση και η λατρεία της μητέρας συνδέθηκε από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια, και στη Μινωική και στην κλασική εποχή, με την πλατύτερη έννοια της γονιμότητας, όπως ξέρουμε και από τις γλυπτές αναπα-

ραστάσεις και τις τοιχογραφίες.

Η Μεγάλη Μητέρα, Μητέρα των Θεών Ρέα ή Κυβέλη, που έχτισαν για να την τιμήσουν ναό στην Ολυμπία, το Μητρών, συμβόλιζε πρώτα-πρώτα τη γή, την ευκαρπία. Κι όπως τη θέλησε η μυθολογική παράδοση παρουσιάζεται λεβεντόκορμη με τα λατρευτικά της σύμβολα: στο κεφάλι να φορεί στεφάνι από δρύ, το δένδρο που έθρεψε τους πρώτους ανθρώπους, και στο χέρι να κρατά κλειδί που μαρτυρούσε τους θησαυρούς που έκλεινε η γή το χειμώνα για να τους προσφέρει το καλοκαίρι. Κ' ήταν καθισμένη σε μεγαλόπρεπο θρόνο που τον φρουρούσαν δεξιά κι αριστερά δύο λιοντάρια. Τα δύο αυτά λοντάρια έδιναν τον διπλό συμβολισμό: πως δεν υπάρχει γή άγρια που να μή μπορεί να καρπίσει, κι ούτε πλάσμα άγριο που να μή το εξημερώνει η στοργή της μητέρας.

Το μεγάλο αυτό σύμβολο της γονιμότητας, της ευκαρπίας στο πρόσωπο της θεάς Μητέρας, επικρατεί σ'όλο τον αρχαίο κόσμο. Η Ίσις, η μεγάλη Αιγυπτία θεά που την παρίσταναν να κρατά στην αγκαλιά της το παιδί της, τον Ώρο, και να τον θηλάζει, ήταν πρώτα απ'όλα η Μητέρα της γής και προστάτης των αγρών, ακριβώς όπως η μυθολογία των Σκανδιναυϊκών και Γερμανικών λαών έπλασε την Χόλδα ή Φριά, τη σύζυγο του μεγάλου θεού Βόταν, κι όπως η ελληνική μυθολογία έπλασε τη θεά Δήμητρα (Γή-Μήτηρ), που πολύπλευρη και μεγάλη είχε καθιερωθεί λατρεία για να τιμηθεί.

Σχετικά με τα Ελευσίνια Μυστήρια, ξέρουμε ότι, όσο κι αν η μύηση σ'αυτά είχε σχέση με την ευδαιμονία τής μετά θάνατον ζωής, όμως αφορμή στην καθιέρωσή τους είχε σταθεί ο πόνος της μητέρας, της Δήμητρος, που με θρήνο και σπαραγμό αναζητούσε την κόρη της Περσεφόνη, αρπαγμένη από τον θεό του Άδη, τον Πλούτωνα.

Κι όμως ούτε στα Ελευσίνια Μυστήρια αλλά ούτε και στα Θεσμοφόρια, το τετραήμερο ετήσιο πανηγύρι, που έπαιρναν μέρος μόνο παντρεμένες γυναίκες για να τιμήσουν τη θεά Δήμητρα σαν πρώτο νομοθέτη, γιατί έφερε στους ανθρώπους τους νόμους που αφορούσαν την καλλιέργεια της γής, τον νόμιμο γάμο και την τεκνοποιία, ούτε, λοιπόν, στα Θεσμοφόρια υπήρχε άλλος αίνος, άλ-

λη αναγνώριση της μητέρας από την Καλλιγένεια, την τελευταία ημέρα του πανηγυριού που ήταν αφιερωμένη στη γέννηση ωραίων και γερών παιδιών. Γι' αυτό νομίζω πώς η πιο γνήσια έκφραση του συμβολισμού της μητέρας στον αρχαίο κόσμο, δηλ. της μεγάλης φυσικής της προσφοράς, είναι η σκηνή από την "Οδύσσεια", όπου η Εκάβη, η μητέρα του Έκτορα, με τον αυθορμητισμό που της δίνει το ένστικτο, ξεγυμνώνει το στήθος της και κρατώντας τον ένα μαστό εξορκίζει τον γιό της στο γάλα που του έδωσε να μπει μέσα στο Κάστρο της Τροίας κι από κεί να πολεμήσει με τους Αχαιούς.

Κι αυτό ήταν και είναι η μητέρα σε όλες τις εποχές. Δεν είναι όμως μόνο αυτό.

Ωστόσο, στο βαθύτερό της σύμβολο, αυτό που κλείνει όλη τη μεγαλοσύνη της, ενώθηκαν οι άνθρωποι μόνο όταν ακολουθώντας την κατανυκτική πορεία των τριών Μάγων γονάτισαν ταπεινά μπροστά στη Φάτνη της Βηθλεέμ. Στη Μητέρα του Χριστού. Σ' αυτήν που προσφεύγουν πάντα ο άρρωστος, ο ξενητεμένος ο απελπισμένος για να βαλσαμώσουν τον πόνο τους. "Μητέρα των ανέλπιδων κι όλου του κόσμου Σκέπη". Σ' αυτήν που είναι αφιερωμένο το ωραιότερο μέρος της Βυζαντινής Υμνολογίας μας με τους θεσπέσιους στίχους των Εγκωμίων, τους Χαιρετισμούς "Χαίρε γαστήρ ενθέου σαρκώσεως, Χαίρε πασών γενεών ευφροσύνη" και με το απαράμιλλο σύμβολο της ταυτότητας ελληνικής ορθόδοξίας και έθνους το κατανυκτικότατο "Τή Υπερμάχῳ Στρατηγῶ τα Νικητήρια".

Ο Παλαμάς, προσβλέποντας πρός την Θεοτόκο σαν προς την ωραιότερη και σεμνότερη μορφή της Ελληνικής Ορθοδοξίας, την προσφωνεί με ονόματα και επίθετα όσα γίνεται να προσφέρει ευλαβικά στην προσευχή του ο πονεμένος, ο ταπεινός, ο αμαρτωλός, ο κάθε Χριστιανός.

"...Παντάνασσα, Ελεούσα, Γλυκοφιλούσα, Ακάθιστη, Γιάτρισσα, Πονολύτρα, Παραμυθιά, Περίβλεπτη, Πανάχραντη, Οδηγήτρια". Κι όταν στην προσευχή μας σηκώνουμε το κεφάλι για να Την ατενίσουμε, νιώθουμε να ξυπνάει μέσα μας ο καλύτερος εαυτός μας, η συγκατάβαση για κάθε μας ανθρώπινη δοκιμασία. Και η πίστη στη ζωή.

Πώς να ξεχάσω τη συγκέντρωση των γυναικών της Αθήνας στην αίθουσα του “Παρνασσού” στις 29 Δεκεμβρίου 1949, σε εκδήλωση πένθους για τα αρπαγμένα ελληνόπουλα, για ν’απευθύνουν έκκληση πόνου και διαμαρτυρίας στις μητέρες όλου του κόσμου και Ικεσία προς την Παναγία. Σας διαβάξω τις τελευταίες φράσεις της Ικεσίας: “Παρακαλώ Σε, γλυκειά Μητέρα του Χριστού και δική μας Μητέρα.

Άπλωσε το μύρο της καλωσύνης Σου και κατασίγασε το πάθος της αδικίας και του κατατρογμού.

Εισάκουσε την ταπεινή ικεσία των μητέρων της Ελλάδος και ευλόγησέ την με την ευχή Σου και τη Δύναμή Σου νάρθουν πίσω τα παιδιά μας”.

Σεμνή, γλυκειά κ’ευτυχισμένη η Μητέρα του Χριστού καθώς κρατά με αγαλλίαση στην αγκαλιά Της το θεϊκό παιδί της, για να παρασταθεί συντριμμένη, μα καρτερική, στο μαρτυρικό του θάνατο, θέρμανε την ανθρώπινη καρδιά, γιατί έφερε πιο κοντά τον άνθρωπο στη θεϊκή αξιοσύνη και πιο κοντά το Γιό του Θεού στην ανθρώπινη μοίρα.

Και τόσο οι μεγάλοι της τέχνης μύστες, μουσικοί, ποιητές, ζωγράφοι, γλύπτες, που εμπνευσμένοι από την ιλαρότητα της μορφής της και τη μεγαλοσύνη της, μας χάρισαν αριστουργήματα στο πέρας των αιώνων, όσο κι ο άγνωστος λαϊκός τεχνίτης που χάραξε τη σεμνή μορφή της σε ασήμι, σε χρυσάφι, σε ξύλο, σε πέτρα, σε κερί, όσο και οι λαοί της γής όταν προσκυνούνε τη γλυκύτατη Madona της Αναγεννήσεως, είτε την ασκητική μορφή της Βυζαντινής Θεοτόκου, ή την επιβλητική μονοκοντυλιά της σύγχρονης γλυπτικής, κι’ ακόμη οι νεοφώτιστοι στο χριστιανικό βάπτισμα λαοί: ασιάτες, αφρικανοί ή ερυθρόδερμοι όταν ζωγραφίζουν τη Μητέρα του Χριστού με τα χαρακτηριστικά και το χρώμα της φυλής τους: κινέζα, ινδή, νέγρα, εσκιμώνα ή μεξικανή, όλοι προσβλέπουν προς την Πανανθρώπινη Μητέρα. Τη Μητέρα, που συμβολίζει την Ειρήνη, την αμέτρητη ανθρώπινη τρυφερότητα, την αγάπη, τον πόνο, την αυτοθυσία.

Στο Μεξικό υπάρχουν και σήμερα ιθαγενείς, απόγονοι αρχαίων φυλών με πολυθεϊκές θρησκείες που ζούνε απομονωμένοι σε μακρινές ορεινές περιοχές της χώρας και διατηρούν λατρευτι-

κά έθιμα που συνδέονται με μυστικισμό και με μαγεία. Σε μια έκθεση, στην πόλη του Μεξικού, με αναπαραστάσεις από την καθημερινή τους ζωή, είχα σταματήσει στα λατρευτικά τους σύμβολα: χορταρένιες ή ξύλινες μάσκες μάγων, φαρμακερά βέλη, ιερά τόξα και φτερά, για να αντικρύσω ανάμεσά τους μια μινιατούρα ανθοστολίστου Επιταφίου και δίπλα του μια Εικόνα της Παρθένου με το Βρέφος. Ήταν όλα καμωμένα με πολλή τέχνη από φτερό και πούπουλο, ανθρώπινη συγκίνηση και ταπεινοσύνη. Τα είχαν φιλοτεχνήσει κάποιοι ιθαγενείς από τους ημιάγριους αυτούς που γονάτισαν με συντριβή στο μαρτυρικό θάνατο του Θεανθρώπου και προσκύνησαν τον πόνο της Μητέρας Του, όπως μας συγκλονίζει ο θρήνος της προς το “γλυκύ της έαρ”, στην Ακολουθία της Μ. Παρασκευής, που με τόση τρυφερότητα αποδόθηκε στη σύγχρονη γλώσσα από τον Παύλο Νιρβάνα: “Ω άνοιξη γλυκειά μου, γλυκύτατο παιδί μου, που έχει βασιλέψει καλέ μου η ομορφιά σου”.

Σε ώρες που νιώθει βαριά η ψυχή του ανθρώπου από τον κάματο, τις πίκρες, ακόμα και τη ρουτίνα της ζωής, η νοσταλγία για κείνη όταν βρίσκεται μακριά γίνεται όραμα ευτυχίας. “Νάταν να ξημερωνόμουν ένα πρωί του θέρου στο γονικό μου το χωριό, στο πατρικό μου σπίτι και να προβάλει η μάνα μου στον κόρφο της να γείρω”. Εμπνευσμένοι από το φώς της αγάπης της οι νεοέλληνες ποιητές και οι άγνωστοι των δημοτικών μας στίχων τροβαδούροι βρήκαν το μήνυμα της Μητέρας σε όλη την έκταση που μπορεί να φτάσει το φτερουγίσμα της ανθρώπινης ψυχής από τη δροσιά και την αγνότητα του μικρού παιδιού: “Μήν κλαίς γιατί κλαίω, μανούλα, κ'εγώ” (από τα “Δύο αδέρφια” του Σολωμού) (...)

Και σήμερα, μέσα στη σύγχυση των ιδεών της εποχής μας και την ανακατάταξη των ηθικών αξιών της ζωής, το σύμβολο της μητέρας έμεινε αλώβητο, ανέγγιχτο, σαν το βαθύτερο ανθρώπινο σύμβολο.

(Αποσπάσματα άρθρου της στη “Ν.Εστία”, 1982, σελ. 221-224)

Η ΕΥΘΥΜΙΑ - Η ΧΑΡΑ

Του Χαράλαμπου Μπάρακλη

Ευθυμία είναι η χαρούμενη διάθεση που προέρχεται από τη υγεία, την ψυχική ισορροπία και την αισιοδοξία για τη ζωή. **Χαρά** είναι το ευχάριστο συναίσθημα που γεννιέται στην ψυχή από παραστάσεις ή γεγονότα που προάγουν τον άνθρωπο, είτε πραγματικά, είτε κατά τις αντιλήψεις του και ιδιαίτερα την ευεξία, τα συμφέροντα ή την πρόοδό του, ή που του παρέχουν ηδονή δια των αισθήσεων.

Κάθε άνθρωπος έλκεται από τις ηδονές που είναι ανάλογες με τη βαθμίδα της εξέλιξης της ψυχής του. Ο κατώτερος άνθρωπος έλκεται μόνο από τις ηδονές των αισθήσεων. Ο πνευματικός άνθρωπος απολαμβάνει ανώτερες χαρές, αλλά και τις ηδονές του σώματος. Δεν εξαθλιώνεται όμως για να τις αυξήσει, αντίθετα τηρεί το μέτρο. Σ' όλες τις εκδηλώσεις του συμμετέχει και το πνεύμα. Ο Δημόκριτος έλεγε: “Ανθρώποισι γάρ ευθυμὴ γίνεται μετρίότητι τέρπιος και βίου συμμετρίῃ.”⁽¹⁾ Δηλαδή δεν ήθελε χαρά που να προέρχεται από υπερβολή τέρψεων, ούτε από την κατάχρηση των σωματικών ηδονών προς την οποία ρέπει ο άνθρωπος, διότι αυτές δεν έχουν αγαθά αποτελέσματα, αλλά επιζητούσε το μέτρο σε όλες τις φυσικές του λειτουργίες.

Ο Πλάτων τονίζει: “Η ζωή που συνδυάζει τη χαρά με τη φρόνηση, είναι η ανώτερη.”⁽²⁾ Η ευθυμία που προέρχεται από πνευματικές χαρές αναπτύσσει την αίσθηση του ωραίου και προκαλεί την εκδήλωση όλων εκείνων των υγιών και ευγενών συναισθημάτων και ιδεών που διαμόρφωσαν τον Αρχαίο Ελληνικό Πολιτισμό. Αυτή η χαρά εξωραϊζει τη ζωή, την κάνει ευχάριστη, χαρμόσυνη, φωτεινή και άξια να την ζεί κανείς. Κάνει τον άνθρωπο καλύτερο και συνάμα ανυψώνει την ψυχή του και τη λυτρώνει από τα δεσμά

των παθών.

Ο ποιητής Σίλλερ, στο ποίημά του “Ύμνος στην Χαρά”⁽³⁾, λέει:

Χαίρε, των Ηλυσίων κόρη,

ω Χαρά, θεϊκή φωτιά.

Προχωρούμε στο βωμό σου

μ’άγια φλόγα στην καρδιά.

(...)

Όλοι γίνονται αδέρφια,

αμ’απλώνεις τα φτερά.

(...)

Η αισιοδοξία, η χαρά και η εύθυμη ζωή που προέρχονται από την ισορροπία της καλοσύνης και της λογικής, ασκούν ευεργητική επίδραση όχι μόνο στην υγεία του σώματος, αλλά και της ψυχής και συμβάλλουν στην εκδήλωση ανώτερων ικανοτήτων της. “Η χαρά είναι το μισό της αγιότητας”, λέει μιά τσέχικη παροιμία.

Ο J. Joergensen, στο βίο του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης που έγραψε, μεταφέρει τα ακόλουθα λόγια του: “Όταν η ψυχή είναι θλιμμένη, ολομόναχη κι όλο έγνοιες, τότε ευκολότερα παρά ποτέ στρέφεται στις εξωτερικές παρηγοριές και στις μάταιες ηδονές του κόσμου”. Γι’αυτό και δεν κουράζονταν ποτέ να λέει τα λόγια του Αποστόλου: “Ζήτε πάντοτε χαρούμενοι”. Δεν ήθελε να βλέπει γύρα του μήτε θλιμμένα μούτρα, μήτε κατσουφιασμένα πρόσωπα· δεν ήθελε οι αδελφοί του να είναι μελαγχολικοί ονειροπόλοι, παρ’ά χαρούμενα παιδιά του ήλιου (...) Υπήρχαν στιγμές, ώρες ολόκληρες, που η χαρά αυτή ανέβαινε στη ψυχή του σαν τραγούδι.”⁽⁴⁾

Για να βρίσκεται ένας άνθρωπος σε διαρκή ευθυμία, θα πρέπει ν’ασκηθεί στη σκέψη και στη θέληση, ώστε να διατηρεί πάντα αταραξία και γαλήνη στη συνειδήσή του. Αυτό θα το επιτύχει εάν απέχει από σκέψεις και από πράξεις πονηρές και εάν προσαρμόζεται με τις περιστάσεις και τα γεγονότα της ζωής του, όπως έρχονται, κατά τον κανόνα του στωϊκού φιλόσοφου Επίκτητου: “Να δέχεσαι όσα γίνονται, όπως γίνονται.”⁽⁵⁾

Βέβαια υπάρχουν στη ζωή ο πόνος και τα δάκρυα. Ο άνθρωπος όμως πρέπει να βλέπει τα δυσάρεστα γεγονότα που του συμβαίνουν ως εκφράσεις της θείας θέλησης που αποσκοπούν τελικά

στην πρόοδο της ψυχής του.

Η Φύση είναι ωραία για εκείνον που βλέπει την ομορφιά της. Το γαλανό ή έναστρο ουρανό, το φωτοβόλο ήλιο, το γυκνύ φώς της σελήνης, την απέραντη θάλασσα, τα χρώματα, την ομορφιά του βουνού και του δάσους, το δροσερό αεράκι, τη βλάστηση με τα άνθη της και τις μυρωδιές της. Όλα στη φύση δίνουν την αίσθηση της χαράς στον άνθρωπο και ιδιαίτερα σ' εκείνον που είναι ελεύθερος από κακίες και πάθη. Ο Αλβέρτος Αϊνστάιν, περπατώντας στο Νταβός της Ελβετίας το 1929, με τη λογοτέχνιδα Λιλίκα Νάκου, της είπε, μαγεμένος από το ωραίο τοπίο: "Για κυττάξτε τώρα γύρω σας την ομορφιά του Κόσμου... Όλες αυτές τις πανύψηλες βουνοκορφές των Άλπεων, που οι πάγοι τους λαμποκοπούν και ροδίζουν στον ήλιο που γέρνει.... Η αληθινή θρησκευτικότητα είναι, νομίζω να καταλαβαίνει ένας άνθρωπος την ομορφιά του Κόσμου⁽⁶⁾..."

Η ευθυμία και η χαρά στον πνευματικό άνθρωπο ξεπηδούν αυθόρμητα από το εσωτερικό Είναι του, από τη χαρωπή αίσθηση της ζωής, από την αισιοδοξία για τη ζωή, από την καθαρότητά της ψυχής του και από την αντίληψη της ωραιότητας της ζωής και του κόσμου. Στον άνθρωπο αυτόν που προσπαθεί πάντα να αυτοβελτιώνεται, η ζωή του κυλάει ελεύθερα, χωρίς δεσμά, χωρίς πάθη και χωρίς φόβους. Ζει μέσα στη χαρά και αισθάνεται ότι αποτελεί μια συνειδητή ύπαρξη που είναι προικισμένη με ανεξάντλητες δυνάμεις, ότι είναι ένα με το άπειρο, και το άπειρο αυτό τον βοηθά να απολαμβάνει τη ζωή και να εξελίσσεται πνευματικά.

(1) Αποσπ. 191, Diels-Kranz

(2) "Νικώντας μὲν ἐθέμεν που τον μικτὸν βίον ἡδονῆς τε και φρονήσεως" (Φῶληβος, 27D)

(3) Μετάφρ. Δημ. και Ελπ. Γκίνη, Νέα Εστία, τόμος ΑΒ, 1942, σελ. 895.

(4). Ο Άγιος Φραγκίσκος της Ασίζης, μετάφρ. Ν. Καζαντζάκη, εκδ. Καλός Τύπος, 3η εκδ. Αθήνα, σελ.261-262

(5) "αλλά θέλε τα γινόμενα ὡς γίνεται" (Εγχειρίδιον VIII).

(6) Λιλίκας Νάκου, "Αλβέρτος Αϊνστάϊν", Νέα Εστία, τόμος ΟΕ, 1964, σελ.673.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΜΙΛΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 25 - ΑΘΗΝΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ 2002

Είσοδος Ελευθέρη Ώρα 8μμ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

8 Τρίτη	ΗΛΙΟΣ,	Μιχ. Γρηγορίου: Βασικές αρχές της Θεοσοφικής διδασκαλίας. Εισαγωγή.
10 Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ,	Γ. Σιβρής: Λόγοι και παραινήσεις των μεγάλων διδασκάλων (μέρος 1ον)
11 Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ,	Α. Κωστοβασιλή: Μετενσάρκωση-Κάρμα.
14 Δευτέρα	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ,	Ιφιγένεια Κασταμονίτη: Άνθρωπος και θρησκεία.
15 Τρίτη	ΗΛΙΟΣ,	Χριστ. Αυγερινού-Λούμελ: Βασικές αρχές της Θεοσοφικής διδασκαλίας. Κάρμα
17 Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ,	Κρ. Ιωαννίδου: Το θεραπευτικό έργο Απολλωνίου του Τυανέως.
18 Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ,	Ηρώ Ζάραγκα: Η Διοτίμα του Πλατωνικού Συμποσίου.
21 Δευτέρα	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ	Κρ. Ιωαννίδου: Οι Πυθαγόρειοι (μέρος 1ον)
22 Τρίτη	ΗΛΙΟΣ,	Ηρώ Ζάραγκα: Ησιόδου "Έργα και Ημέραι". Ο θρύλος των γενών
24 Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ,	Ιφιγένεια Κασταμονίτη: Πνεύμα και ύλη.
25 Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ,	Θ. Κατσιφής: Κρυσναμούρτι.
29 Τρίτη	ΗΛΙΟΣ,	Κρ. Ιωαννίδου: Η ατραπός της μαθητείας.
31 Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ,	Χρ. Καμαρωτάκης: Στοιχεία της αποκρύφου ιατρικής (μέρος 3ον)

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

1 Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ,	Χρ. Αυγερινού-Λούμελ: Οίβητανική ιατρική (μέρος 1ον)
4 Δευτέρα	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ,	Κ. Γρηγοριάδης: Η Ατραπός.
5 Τρίτη	ΗΛΙΟΣ,	Μιχ. Γρηγορίου: Βασικές αρχές της Θεοσοφικής διδασκαλίας. Η παγκόσμια αδελφότητα.
7 Πέμπτη,	ΑΠΟΛΛΩΝ,	Γ. Σιβρής: Λόγοι και παραινήσεις των μεγάλων διδασκάλων (μέρος 2ον)
8 Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ,	Ιφιγένεια Κασταμονίτη: Νούς δημιουργός.
12 Τρίτη	ΗΛΙΟΣ,	Μαρία Τομπούλογλου : Οι μυστικές παραδόσεις από την πνευματική θρησκεία της Βραζιλίας.
14 Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ,	Κρ. Ιωαννίδου: Περί Ερμού του Τρισμεγίστου (μέρος 1ον)

- 15 Παρασκευή, ΑΛΚΥΩΝ, Θ. Κατσιφής,: Κρισναμούρτι.
 18 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ιφιγένεια Κασταμονίτη:
 Μονοθεϊσμός και Πολυθεϊσμός.
 19 Τρίτη ΚΟΠΗ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΑΣ
 21 Πέμπτη, ΑΠΟΛΛΩΝ, Αικ. Κότση: Μαντικά & μνητικά μηνύματα
 του Ταρώ (μέρος 2ον)
 22 Παρασκευή, ΑΛΚΥΩΝ, Ηρώ Ζάραγκα: Η συμβολική της ωμοφαγίας:
 Πενθεύς - Βάκχες.
 26 Τρίτη, ΗΛΙΟΣ, Ηρώ Ζάραγκα: Ησιόδου “Έργα και Ημέραι”.
 Η βαθμιαία παρακμή του ανθρώπινου γένους.
 28 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ, Χρ. Καμαρωτάκης: Στοιχεία της αποκρύφου
 Ιατρικής (μέρος 4ον)

ΜΑΡΤΙΟΣ

- 1 Παρασκευή, ΑΛΚΥΩΝ, Κ.Γρηγοριάδης: Περί θρησκείας.
 4 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ι.Παπαδόπουλος:
 Τα Ελευσίνια Μυστήρια.
 5 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Μιχ. Γρηγορίου: Βασικές αρχές της Θεοσοφικής
 διδασκαλίας. Ο θάνατος- Η ζωή στο Ντεβαχάν.
 7 Πέμπτη, ΑΠΟΛΛΩΝ, Γ.Σιβρής: Οι εφήμερες αξίες και το αιώνιο
 ιδανικό.
 8 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Άσπα Κωστοβασίλη: Κρισναμούρτι.
 11 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Κρ. Ιωαννίδου: Οι Πυθαγόρειοι
 (μέρος 2ον)
 12 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Χριστ. Αυγερινού-Λούμελ: Βασικές αρχές της
 θεοσοφικής διδασκαλίας. Μετενσάρκωση.
 14 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ, Κρ. Ιωαννίδου: Περί Ερμού του Τρισμεγίστου
 (μέρος 2ον)
 15 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Βασ. Καρκαντζός: Περί αρχαίων ελληνικών
 μυστηρίων.
 19 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Ηρώ Ζάραγκα: Τα πολλαπλά πρόσωπα του Διός.
 21 Πέμπτη ΑΠΟΛΛΩΝ, Αικ. Κότση: Μαντικά και Μνητικά μηνύματα
 του ΤΑΡΩ (μέρος 3ον)
 22 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Ελ. Κατσάκη: Κρισναμούρτι.
 26 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Μαρία Τομπούλογλου: Οι μυστικές παραδόσεις των
 Ινδιάνων της Β. Αμερικής.
 28 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ, Χρ. Καμαρωτάκης: Στοιχεία της αποκρύφου ιατρικής
 (μέρος 5ον)
 29 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Χρ. Αυγερινού-Λούμελ: Θιβετανική ιατρική
 (μέρος 2ον)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΤΟΥΣ 2001

	Σελ.
Αδριανόπουλου Αντ.: Περί πνευματισμού	9
Αϊβανχόφ Ομρααμ: Πνευματικές υποθήκες	141
Αϊδονόπουλου Α. Το πνεύμα της αγάπης.....	144
Βασιλή Ιωάννη Τί είναι φυσιολατρεία	31
>> Τα βάθρα της ηθικής	69
Βλαχόπουλου Παν.: Άνθρωπος και κοσμικοί ρυθμοί	113
Γιογκανάντα Παρ.: Η αγάπη στα φυτά	59
Γκάντι Μαχάτμα: Ο δρόμος προς την εξάγνιση	61
Δροσίνη Γεωργ: Διαβατάριχο τρυγόνι. Ποίημα	60
Εφταλιώτη Αργ: Η ευτυχία	170
>> Ο γέρο Θάνος	186
Ιωαννίδη Δημ: Η Θέα Αθηνά.....	24
>> Η ελληνική παράδοση	165
>> Η φιλοσοφία των Πυθαγορείων.....	225
Ιωαννίδου Κρυσταλ: Ομιλία κατά την εορτή του Λευκού Λωτού	81
Καζαντζάκη Νίκου: Θεόδωρος Δοστογιέφσκι	231
>> Το πνεύμα και η σάρκα.....	2
Κάλβου Ανδρέα: Ελευθερία και δουλεία	155
Καμαρωτάκη Χριστ.: Ομιλία κατά τη εορταστική εκδήλωση για το νέο έτος	33
>> Το φως και το σκοτός	84
Καρβούνη Νίκου: Ο Όρθρος της αύριον	149
Καρρέλ Αλέξη: Η προσευχή	217
Μαμαλάκη Ζερμαίν: Ο Μαίτερλινγκ και η μοίρα	238
Μαντζουλίνου Αλ: Η μητέρα στον αρχαίο κόσμο και τα χριστιανικά χρόνια.....	241
Μαρτζώκης Στέφ: Ο σταυρός. Ποίημα	123
Μελά Σπύρου: Θεόφιλος Καΐρης	88
Μελισσαρόπουλου Κωστή: Η ίδρυση της Θ.Ε. και η Ελ.Πετρ.Μπλαβάτσκν.....	20

>>	Η μοναδικότης κάθε στιγμής	199
Μπανιώτη Μηνά:	Το τραγούδι του Ήλιου	181
Μπάρακλη Χαράλ.:	Πλούτος και πλούσιοι	38
>>	Η εξέλιξη της ψυχής πέραν του ανθρώπου	111
>>	Η ευτυχία	176
>>	Η ευθυμία- Η χαρά	248
Νάγνυ Σπύρου:	Πυθαγόρας	98
Νάκνυ Λίλκας:	Το περιβόλι του Θεού	115
Νιρβάνα Παύλου:	“Η διάνοηση”	215
Οικονόμου Μερόπη:	Ήλιε ειρηνιστή	169
Παϊσίον Γέροντα:	Οι καλοί και οι κακοί λογισμοί	183
Πετρεά Γ.:	Η αισιοδοξία	58
Πολέμη Ιωάννη:	Η καλοσύνη και η ομορφιά	19
Πορφύρα Λάμπρου:	Προσευχή προς το φως	61
Προβελέγγνυ Αριστ.:	Φιλοσοφία του πόνου, Ποίημα	19
Ρολλάν Ρομαίν:	Συνομιλία με τον Γκάντι	106
Ρομπέρ Ζυλ:	Ερρίκος Ντυνάν	136
Σιβρή Γεωργίου:	Θεοσοφικά θέματα	5
>>	Ομιλία κατά την εορτή του Λευκού Λωτού	77
>>	Λέων Τολστόι. Ένας γνήσιος θεόσοφος.....	131
>>	Οι αιώνιες αξίες της ζωής.....	195
Σίλλερ Φρειδερίκνυ:	Ο θρίαμβος της αγάπης. Ποίημα	135
Σπεράντσα Στέλιον:	Η μουσική ως θεραπευτικό μέσο	204
Στεσέτι Λορέντσο:	Στο αγέρι απ’τα χωράφια. Ποίημα	164
Ταγκόρ Ραμπιτρ:	Παράκληση.....	148
Ταρσούλη Αθηνά:	Η ώρα της ανατολής	189
Ταρσούλη Γεωργία:	Ο κάκτος και η γιαγιά.....	55
Φλαμμαριών Καμ.:	Οι πρώτες εντυπώσεις μετά το “θάνατο”.....	3
>>	Εμφανίσεις ψυχών μετά το θάνατο	236
Χαμουδόπουλου Δ.:	Η έκφραση της χαράς στις συμφωνίες του Μπετόβεν	42

ΔΙΑΦΟΡΑ	Η αλήθεια και το ψέμα	1
	Το πρόσωπο του Θεού	7
	Λόγοι σοφοί	29, 121, 157
	Μια συνέντευξη με το Δαλάι Λάμα	36
	Η συγγένεια με το Θεό	37
	Ύμνοι στη γυναίκα	52
	Αποφθέγματα του Κρισμαμούρτι	52
	Ο Αλμπερτ Σβάϊτσερ και η Ηθική ζωή	53
	Η ψυχή έδωσε το μήνυμα	65
	Εορτή του Λευκού Λωτού	77
	Η λαϊκή σοφία για το γάμο ως μοιραίο γεγονός	87
	Τελευταία συνάντηση (Του Β.Μαθιόπουλου με τον Γ.Δροσίνη)	95
	“Η νύξ παρέχει συμβουλή”	123
	Μην οικτείρετε τον εαυτό σας	125
	Το κήρυγμα της αγάπης	129
	Η διορατικότητα του Διονύσιου Σολωμού	130
	Λαϊκή σοφία	139
	Η χρωματοθεραπεία	159
	Η ώρα του φαγητού	181
	Διδαχές του Γέροντα Πορφύριου	175
	Το τέλος της ζωής του μεγάλου λυρικού ποιητή Ερρίκου Χάινε	180
	Η δουλειά είναι προσευχή	186
	Και τώρα πότε θα πεθάνω γιατρέ;	188
	Αβρόπτες	189
	Η βία και οι ηθικές δυνάμεις (Α.Σβάϊτσερ)	193
	Ένας φιλάνθρωπος του καιρού μας	194
	Ευτυχία. Ποίημα	198
	Μαχάτμα Γκάντι. Μια θρυλική μορφή	209
	Από την παράδοση ζωή των μυρηγκιών	213
	Ο πόνος του Διονύσιου Σολωμού για την λευτεριά της Ελλάδος	224

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τα Γραφεία του «ΙΛΙΣΟΥ»
Βουκουρεστίου 25, α' όρο-
φος Κωδ. 106 71, είναι ανοι-
κτά κάθε ημέρα από 10.30 -
1, εκτός Σαββάτου και Κυ-
ριακής.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ-ΔΩΡΕΕΣ

Παρακαλούμε όπως απο-
στέλλετε με ταχυδρομική
επιταγή προς: Περιοδικό

« Ι Λ Ι Σ Ο Σ »

**ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 25,
106,71 Αθήνα.**

Επίσης αποστέλλετε με τρα-
πεζική επιταγή μόνο εις:

Θεοσοφική Εταιρεία, Βου-
κουρεστίου 25, 106 71, Αθήνα

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ

Ζάκυνθος: Παν. Βλαχόπουλος
Βόλος: Γ. Κουκουβίνος
Ηράκλειο: Μ. Λασηθιωτάκη
Ιωάννινα: Ελευθ. Τζομάκας
Κέρκυρα: Κάρολος Αγιούς
Λαμία: Γ. Μουτάφης
Λάρισα: Ισ. Φελλούς
Ναύπλιο: Χαρ. Μπάρακλης
Πάτρα: Αθ. Κοντοσάκης
Ρόδος: Αντ. Βεργωτής
Σύρος: Π. Ζαραφωνίτης
Χαλκίδα: Δημ. Δημαρέλος
Χανιά: Εμμ. Νοδαράκης
Κύπρος:
Αθαν. Παπαδόπουλος
Γρ. Αυξεντίου 29
Μέγαρο Δίπα 456
Τ.Τ. 6021, Λάρνακα
Τηλ. 0465-4511 (Οικίας)

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Θεοσοφικής Εταιρείας

εύχεται στους αναγνώστες του "Ιλισού"
και σε όλο τον κόσμο, ευτυχισμένο το 2002,
Ειρήνη και κάθε ηθική πρόοδο

TACHYDROMIKH H TΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΜΕ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ
(χωρίς έξοδα αποστολής για παραγγελίες αξίας άνω των 10.052 Δρχ. / 29,50 Euro)

	Δρχ. / Euro
- Μετενσάρκωση (Παπύς)	3.100 / 09,10
- Η Ζωή μετά τον Θάνατο (Άννυ Μπέζαντ)	2.419 / 07,10
- Τσάκρα Οι Πύλες της Ψυχής προς τους Αόρατους κόσμους (Κ. Λεντμπίτερ)	3.884 / 11,40
- Σύγχρονες Επιστολές των Διδασκάλων Α' (Ροζέρ ντε Πεν)	3.100 / 09,10
- Σύγχρονες Επιστολές των Διδασκάλων Β' (Ροζέρ ντε Πεν)	3.611 / 10,60
- Σύγχρονες Επιστολές των Διδασκάλων Γ' (Ροζέρ ντε Πεν)	4.497 / 13,20
- Ανώνυμη Αδελφότητα (Στέργου Χρούση)	2.521 / 07,40
- Μύστης κατά την τάξη Μελχισεδέκ (Στέργου Χρούση)	4.020 / 11,80
- Διδασκαλίες Δρυίδων (Υβ Μπερτου)	2.419 / 07,10
- Η Μυστική Ιστορία του Τεκτονισμού (Κ. Λεντμπίτερ)	4.020 / 11,80
- Το Βιβλίο του Τέκτονος Μαθητού (Όσβαλντ Βιρτ)	4.327 / 12,70
- Το Βιβλίο του Τέκτονος Εταίρου (Όσβαλντ Βιρτ)	3.816 / 11,20
- Το Βιβλίο του Τέκτονος Διδασκάλου (Όσβαλντ Βιρτ)	5.213 / 15,30
- Αρχές και Φιλοσοφία των Ελευθεροτεκτόνων του Αρχαίου και Αποδεδεγμένου Σκωτικού Τύπου (Morals and Dogma) Α' (Α. Πικ)	7.326 / 21,50
- Αριθμημένη Πολυτελής Έκδοση (Morals and Dogma) Α' (Α. Πικ)	13.323 / 39,10
- Τεκτονικό Μουσείο (Νο 16) (Πέτρου Γράβιγγερ)	4.327 / 12,70
- Το Μέγα Απόρρητο Α' (Η Βασιλική Τέχνη) (Ελφάς Λεβί)	2.317 / 06,80
- Το Μέγα Απόρρητο Β' (Τα Μυστήρια των Ιεροφαντών) (Ε. Λεβί) ...	3.407 / 10,00
- Το Βιβλίο των Σοφών (Ελφάς Λεβί)	2.623 / 07,70
- Η Απόκρυφος Εξέλιξις της Ανθρωπότητας (Κ. Ζιναραζαντάζα) ..	5.111 / 15,00
- Οι Διδάσκαλοι και η Ατραπός (Κ. Λεντμπίτερ)	7.496 / 22,00
- Πραγματεία επί των Αποκρύφων Επιστημών (Παπύς)	5.826 / 17,10
- Το πρόβλημα του Κακού στο Αστρικό Πεδίο. Α' (Σ. ντε Γκουαϊτά) ..	6.815 / 20,00
- Πως θα καταπολεμήσουμε την Βασκανία και τις Αρνητικές Δυνάμεις (Παπύς) ...	1.600 / 04,70
- Ο Παράκελσος και η ουσία της Διδασκαλίας του (Φρ. Χάρτμανν)	4.804 / 14,10
- Αναζητώντας τους Ροδόσταυρους (Φραντς Χάρτμανν)	2.623 / 07,70
- Αυτοκυριαρχία και Πεπρωμένο με τους Κύκλους της ζωής (Χ. Σ. Λιουίς) ..	3.850 / 11,30
- Η Μυστικιστική ζωή του Ιησού (Χ. Σ. Λιουίς)	4.225 / 12,40
- Προσευχές από όλο τον κόσμο (Μάνν Τσίλαρ)	2.214 / 06,50
- ECCE HOMO (Λουί Κλωντ ντε Σαιν Μαρτέν)	2.214 / 06,50
- Ο Εσωτερικός χαρακτήρας των Ευαγγελίων (Ε. Π. Μπλαβάτσκι) ..	2.010 / 05,90
- Ο Θρύλος του Τέταρτου Μάγου (Χένρυ Βαν Ντάικ)	1.124 / 03,30
- Μέγα Ελληνο-Αγγλικό Λεξικό (Τζον Πικερινγκ)	16.526 / 48,50
- Αφίσα "Ροδοσταυρικός Πίνακας του Ερμητισμού και της Αλχημείας" ..	3.408 / 10,00
- 7 Γκραβούρες του Ραφαήλ Σάντι (Πολυτελής Έκδοση)	18.025 / 52,90

Όνοματεπώνυμο Τηλέφωνο
Οδός Αρ. Πόλη Τ.Κ.

(1245)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ

Ταχ. Διεύθυνση: Τ.Θ. 51134, 145 10 Κηφισιά Τηλ.: 01-86 63 591 Fax: 01-62 50 513

<http://tetraktvs.cjb.net> e-mail: tetrakty@otenet.gr

ALBERT PIKE

ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΔΕΓΜΕΝΟΥ
ΣΚΩΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ. (MORALS AND DOGMA).

Μέρος Α'.

Οι Συμβολικοί Βαθμοί. Η Στοά της Τελειοποιήσεως.

Ο Άλμπερτ Πάικ (Η.Π.Α. 1809 – 1891) υπήρξε ο πολυγραφώτερος των Τεκτόνων όλων των εποχών. Πολυμαθέστατος στις κλασικές σπουδές και ιδιαίτερα στην Ιστορία και τα Νομικά, έμαθε πολλές αρχαίες γλώσσες μεταξύ των οποίων τα Ελληνικά, τα Λατινικά, τα Εβραϊκά, τα Σαμαρειτικά, τα Χαλδαϊκά, μετέφρασε την Ριγκ-Βέδα και την Ζεντ-Αβέστα των Περσών, ενώ πρότυπό του υπήρξε ο Πλάτων. Σε ηλικία 70 ετών αποφάσισε να μάθει Σανσκριτικά ενώ απέκτησε τέτοια εσωτερική βαθύτητα, ώστε τον αποκάλεσαν «Πλάτωνα του Τεκτονισμού». Εμνήθη στον Τεκτονισμό από τον Άλμπερτ Μακέν. Ήταν τότε δε η αφοσίωσή του στο Μέγα Έργο, ώστε αρνήθηκε τον διορισμό του ως ανώτατου δικαστού των Η.Π.Α. – διορισμό που του πρότεινε ο τότε πρόεδρος των Η.Π.Α. Αβραάμ Λίνκολν – επειδή ήθελε να υπηρετήσει την Εργασία. Αργότερα, με την προτροπή του Μακέν ανέλαβε την αναθεώρηση όλων των βαθμών και των τυπικών του Σκωτικού τύπου, προσδίδοντάς τους μία πνευματικότερη υφή και συνδέοντας τον κάθε βαθμό με μια βαθειά μνηστική διδασκαλία, η οποία αναπτύσσεται στο λαμπρό έργο που φέρει τον τίτλο *Morals and Dogma*. Τιμή 7.326 Δρχ. / 21,50 Euro.

Το μνημειώδες έργο του Πάικ κυκλοφορεί και σε πολυτελή έκδοση 300 αριθμημένων αντιτύπων. Σκληρό δέσιμο, χρυσοτυπίες, χαρτί πολυτελείας Σαμουά 115 γραμμαρίων. Πρωτογράμματα του 18^{ου} αιώνα, βινιέτες (μπορντούρα στο άνω μέρος της σελίδας, διαφορετική για κάθε βαθμό), κοσμήματα, όλα σε μπορντώ χρώμα. Η πολυτελής έκδοση συνοδεύεται με 7 επιπλέον σχέδια του 1830: Οι πίνακες χαράζεις του Μαθητού, του Εταίρου και του Διδασκάλου. Οι 4 όψεις του Κυβικού Λίθου όπως αναπτύσσεται στον 1^ο βαθμό.

Το βιβλίο δεν πωλείται στα βιβλιοπωλεία αλλά διατίθεται αποκλειστικά από τις «εκδόσεις Τετρακτύς» στην προνομιακή τιμή των 13.323 Δρχ. / 39,10 Euro.
(Τα έξοδα αποστολής επιβαρύνουν τον εκδοτικό οίκο).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ

Ταχυδρομική Διεύθυνση: Γ.Θ. 51 134, 145 10 Κηφισιά

Τηλέφωνο: (01)-86.63.591 Fax: (01)-62.50.513

<http://tetraktys.cjb.net> e-mail: tetrakty@otenet.gr